

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİ
KULLANIM YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

Nergiz ANT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİSAN 2018

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİ
KULLANIM YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

Nergiz ANT

DANIŞMAN

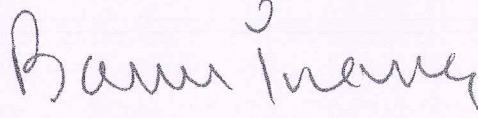
Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİSAN 2018

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Nergiz ANT tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanım Yaygınlığı ve Bağımlılık Yapıcı Maddelere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 16/04/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Psikoloji Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ

Jüri Üyesi
Doç. Dr. Mehmet BİLGİN
(Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi
(Danışman)
Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi : 15.05.2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Haluk KORKMAZYÜREK
Enstitü Müdürü

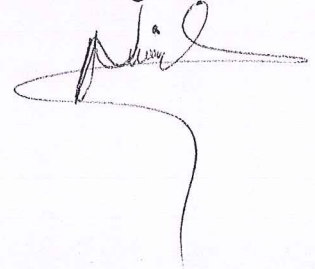
ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

16.04.2018

Nergiz ANT

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİ
KULLANIM YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nergiz ANT

TOROS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSİTÜTÜSÜ

2018

ÖZET

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin, Bağımlılık Yapıcı maddeleri kullanm yaygınlığı ve bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarını incelemek için yapılmıştır.

Çalışma Batman İlinde bulunan Batman Üniversitesinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerin oluşturmuştur. 2016-2017 yılının birinci döneminde öğrenim döneminde çalışmaya alınan öğrenciler orantısız tabakalama yöntemi ile Batman Üniversitesinde bulunan fakülte ve meslek yüksek okulu öğrencilerinden oluşan 50 kişilik tabaka belirlenmiş olup 500 öğrenciye ulaşılmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 paket programı kullanılarak bilgisayara aktarılmıştır.

Araştırmada Bağımlılık Yapıcı Maddelere yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklara rastlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencisi, Bağımlılık Yapıcı Maddeler, Tutum.

**AN EXAMINATION OF UNIVERSITY STUDENTS' EXTENSIVELY USE OF
ADDICTIVE DRUG**

AND THEIR ATTITUDES TOWARDS ADDICTIVE DRUGS

(M.Sc. Thesis)

Nergiz ANT

TOROS UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

2018

ABSTRACT

This study was conducted in order to examine the university students' extensively use of addictive drug and their attitudes towards addictive materials.

This scientific research was done with the help of university students whom are studying at Batman University in Batman City. In the first term (fall term) of the 2016-2017 academic year, layering technique was used on 50 students which had been chosen among the faculties and vocational college of Batman University before, however the number has reached up to 500 later.

The data which were collected later transferred to computers by using SPSS ver. 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences)

During the research, an attitude scale for Addictive Drug Usage was also used. According to the findings of the research, remarkable differences were pointed out related to the behaviors of the university students against the individuals who use Addictive Drugs.

Keywords: University Student, Addictive Drugs, Attitude.

TEŞEKKÜR

Tez sürecinin planlanmasında, araştırılmasında ve yürütülmesinde bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Sayın Hocam Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE 'ye, çok değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Banu Yazgan İNANÇ 'a, ve Doç Dr. Mehmet BİLGİN 'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın bulgular kısmında (SPSS) her ihtiyaç duyduğumda zamanını hiç esirgmeden yanımda olup destek olan Dicle üniversitesi Ziya Gökbalp Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü'nde görev yapmakta olan Dr. Ferat YILMAZ Hoca'ma, araştırmamda teşekkürlerimi sunarım.

Çalıştığım tez sürecinde yanımda olan, saygıdeğer arkadaşım Psikolojik Danışman Duygu AKAR' a, beni destekleyen aileme ve eşim M. Seyfettin ANT' a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	viii
EKLERİN LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

- Problem Cümlesi
- Araştırmanın Amacı
- Alt Amaçlar
- Araştırmanın Önemi
- Varsayımlar

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1.KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	11
1.1. Konu İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	11
1.1.1. Psikedinamik kuram	12
1.1.1.1. Nevrotik çatışma.....	13
1.1.2. Kişilik bozukluklarının neden olduğu madde bağımlılığı.....	13
1.1.3. Bağımlılık yapıcı maddelerle ilişkide kusurlar	13
1.1.4. Psikosomatik rahatsızlıklar	14
1.1.5. Klasik şartlanma kuramı açısından bağımlılık davranışının gelişimi.....	14
1.1.6. Edimsel (Operant) koşullanma kuramı açısından bağımlılık davranışının gelişimi	15
1.1.7. Sosyal öğrenme kuramı açısından bağımlılık.....	16
1.1.8. Bilişsel davranışçı yaklaşım kuramı açısından bağımlılık	16
1.2. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	18
1.2.1. Türkiye’de yapılan araştırmalar	18
1.2.2. Yurt dışında bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili yapılan araştırmalar	21

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	22
2.1. Araştırmanın Deseni.....	22
2.2. Araştırmanın Evren ve örnekleme	22
2.3. Veri Toplama Araçları.....	23
2.4. BYM Tutum Ölçeği	25
2.5. Kişisel Bilgi Formu	26
2.6. Verilerin Toplanması	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA	27
3.1. Bulgular	27
3.1.1. Cinsiyet ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	27
3.1.2. Yaş ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular.....	27
3.1.3. Fakülte/myo ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	28
3.1.4. Sınıf düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	29
3.1.5. Anne-Baba Birliktelik Durumu ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Bulgular.	29
3.1.6. Anne eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	30
3.1.7. Baba eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	30
3.1.8. Aylık gelir ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	31
3.1.9. Üniversite yaşamından önce öğrenim görülen çevre ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	31
3.1.10. Yükseköğrenim süresince kalınan yer ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	32
3.1.11. BYM kullanılan bir ortamda bulunma ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	32

3.1.12.	Ailede bym kullanan ya da bym tedavisi görmüş bireylerin bulunması ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	33
3.1.13.	BYM'leri bilip bilmeme ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	34
3.1.14.	BYM'lerin temin edildiği yerlere ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	35
3.1.15.	BYM kullanma nedenlerine ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular.....	35
3.1.16.	BYM kullanma durumu ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	36
3.1.17.	BYM'lerin denendiği ilk dönem ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular.....	37
3.1.18.	İlk denenen bym ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	38
3.1.19.	BYM deneme nedenleri ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	38
3.2.	Tartışma	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	44
KAYNAKÇA.....	47
EKLERİN LİSTESİ.....	56
İZİN BELGELERİ.....	63
ÖZGEÇMİŞ	65

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge 1.	Bağımlılık yapıcı maddeler ve zararları	3
Çizelge 2.1.	Araştırmanın evren ve örneklem çizelgesi.....	23
Çizelge 2.1.	BYM Kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin madde Korelasyonları, öz değeri, varyans ve cronbach Değerleri.....	24
Çizelge 3.1.	Cinsiyet ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	27
Çizelge 3.2.	Yaş ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular.....	28
Çizelge 3.3	Fakülte/myo ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	28
Çizelge 3.4.	Sınıf düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	29
Çizelge 3.5.	Anne-baba birliktelik durumu ve bym kullanan bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Bulgular.	29
Çizelge 3.6.	Anne eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	30
Çizelge 3.7.	Baba eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	30
Çizelge 3.8.	Aylık gelir ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	31
Çizelge 3.9.	Üniversite yaşamından önce öğrenim görülen çevre ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	31
Çizelge 3.10.	Yükseköğrenim süresince kalınan yer ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	32
Çizelge 3.11.	BYM kullanılan bir ortamda bulunma ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	32
Çizelge 3.12.	Ailede bym kullanan ya da bym tedavisi görmüş bireylerin bulunması ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular	33
Çizelge 3.13.	BYM'leri bilip bilmeme ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	34

Çizelge 3.14.	BYM'lerin temin edildiği yerlere ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	35
Çizelge 3.15	BYM kullanma nedenlerine ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine ilişki bulgular.....	35
Çizelge 3.16.	BYM kullanma durumu ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular	36
Çizelge 3.17.	BYM'lerin denendiği ilk dönem ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular.....	37
Çizelge 3.18.	İlk denenen bymve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular.....	38
Çizelge 3.19.	BYM deneme nedenleri ve cinsiyet değişkenlerine ilişki.....	38

EKLERİN LİSTESİ

EK1.KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	56
EK2.BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ.....	59
EK3.İZİN BELGESİ.....	64

GİRİŞ

Madde kullanımı tüm toplumlar için ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Madde bağımlısı kişiler gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum madde bağımlılığı sorununun giderek arttığını göstermektedir. Madde bağımlılığının Toplumda neden olduğu, olumsuz etkiler beraberinde madde kullanımının yaygınlığının belirlenmesi, madde kullanımının sebeplerinin belirlenmesi ve zararlı maddelerin kullanımının önlenmesi adına çok sayıda çalışma yapılmasında etkili olmuştur. Türkiye de genç nüfusun yaygın olduğu bir ülkedir. Genç nüfusun fazla olması ile birlikte Türkiye de madde kullanımının artmasını engellemek için çaba sarf edilmektedir(Süngü,2014). Bağımlılık yapıcı maddelere bağlanma yaşı daha çok ergenlik ve erişkinlik dönemleridir. Gençlerin üniversite yılları bu dönemde bulunmaktadır. Üniversite yıllarına denk gelen ergenlik dönemi, bununla beraber ev ve aile ortamlarından ayrılmaları, yeni bir çevreye uyum, gelecekte hangi mesleği yapacaklarını seçmeleri, iş ile ilgili belirsizlikler, gibi sorun yaratacak birçok durum olduğu dönemdir(Kaya ve Çilli,2002).Bu sorunlarla paralel olarak gelişen stresli yaşam, üniversite gençlerinin madde kullanımını arttırmaktadır (Hong ve Giannakopoulos, 1994; Lanier, Nicholson ve Duncan, 2001).

Bağımlılık yapıcı madde kullanımı Türkiye ve dünya için ciddi bir sağlık sorunu olmaktadır. Bağımlılık yapıcı madde kullanımı, genellikle gelişmekte olan ülkelere daha çok görülmektedir. Madde kullanımı ile ilgili gerekli önleme çalışmaları yapılmasına rağmen madde kullanımı gün geçtikçe artmaktadır(İnandı, Özer, Akdemir, Akoğlu, Babayiğit, Turhan, Sangün, Violence 2009;Yalçın, Eşsizoglu, Akkoç,Yaşan, Gürgen 2009).Bağımlılık yapıcı madde kullanımı ve bu maddelere bağımlılık, dünyanın birçok yerinde insan sağlığı için tehlike arz etmektedir. Bağımlılık yapıcı maddelerden en yaygın olanları sigara ve alkoldür. Bunları diğer uyarıcı maddeler izlemektedir(Öztürk ve Uluşahin, 2016;511-555).Dünya genelinde gerçekleşen ölümlere bakıldığında, her on kişiden birinin madde kullanımı nedeniyle yaşamının son bulduğu görülmektedir. Buda yılda beş milyondan fazla kişinin, madde kullanımı nedeniyle öldüğünü göstermektedir(Projections of global mortality and burden of disease from 2002 to 2030, 2006).Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre; 2013 yılında dünyada 15-64 yaş arası nüfusta 246 milyon kişi, yani her 20 kişiden 1'i uyuşturucu kullanmaktadır ve 187.000 kişinin de uyuşturucuya bağlı nedenlerden dolayı öldüğü tahmin edilmektedir(Dünya Uyuşturucu Raporu, 2015).

Genel olarak bağımlılık yapıcı maddeler uyuşturucu kavramı adı altında kullanılmaktadır. Uyuşturucu kavramı, kullanan kişiyi uyuşturan, duymaz hale getiren, hareket edememe hali yaratan, kişide kontrol kaybına neden olan, bağımlılık yapma özelliğini barındıran maddeler olarak tanımlanmaktadır. Uyuşturucu maddeler, maddeyi kullananda ruhsal, davranışsal ve bedensel değişikliklere neden olmaktadır. Bu uyuşturucu maddeler, kişiyi madde bağımlısı yapan kimyasal maddelerdir. Tıp ta bu tür maddelere psikoaktif madde adı verilmektedir. İngilizcede bu tür maddelere, “drug” ismi verilmekteyken, Son yıllarda “substance” olarak tanımlanmaktadır. Bağımlılık Yapıcı Maddeler sınıflandırmak istenirse sigara, alkol, opiyatlar(morfin, eroin, kodein, metadon, meperidin), uyarıcılar (amfetamin, kokain, ecstasy, kafein), merkezi sinir sistemini baskılayan maddeler (barbitüratlar, meprobomat, benzodiazepinler, alkol akineton), halüsinojenler (LSD, meskalin, psilosibin, DMT, det, DOM, MDA) uçucu maddeler (tiner, benzen, gazolin, bali vb.) esrar, fenksilidin şeklinde sınıflandırma yapılabilmektedir (Bağımlılık yapan maddeler, 2018).

Çizelge 1. Bağımlılık yapıcı maddeler ve zararları(Bağımlılık yapan maddeler,2018;81).

Madde	Kullanım Şekli	Zararları
Alkol	Ağız yoluyla	Depresyon, kaygı, ciğer hastalıkları ve solunum yetmezliği
Uyaranlar	Ağız veya enjeksiyon yoluyla veya içe çekilerek	Yüksek kan basıncı, iştah kaybı, felç, ateş, kalp yetmezliği, psikoz
Yatıştırıcılar	Ağız yoluyla	Solunum yetmezliği, depresyon, kaygı, kasılma, uykusuzluk, psikoz
Sakinleştiriciler	Ağız yoluyla	Solunum yetmezliği, depresyon, kaygı, kasılma, uykusuzluk
Esrar	Sigara şeklinde içilerek veya bazı yemeklerin içinde	Kısa süreli hafızada ve akciğerlerde hasar, psikoz, doğum kusurları
Kokain	İçe çekilerek, enjeksiyon ile veya sigara şeklinde içilerek	Solunum yollarında hasar, kilo kaybı, yüksek kan basıncı, kalp krizi, felç, kasılma
Halüsinojenler	Ağız yoluyla veya göz damlası içinde	Yüksek kan basıncı, iştah kaybı, uykusuzluk, kaygı, hayal görme, titreme
Eroin, Morfin	Ağız yoluyla, enjeksiyon ile veya sigara şeklinde içilerek	İştah kaybı, mide bulantısı, kusma, solunum yetmezliği, kasılma
Melek tozu vb.	Ağız yoluyla, enjeksiyon ile veya içe çekilerek	Duyu ve koordinasyon bozukluğu, kaygı, depresyon, yüksek kan basıncı, kasılma, şiddet eğilimi, kalp yetmezliği, felç
Sentetik maddeler	Ağız yoluyla, enjeksiyon ile veya içe çekilerek	Mide bulantısı, kusma, solunum yetmezliği, iğnelerden enfeksiyon kapma, kasılma

Sigaranın yol açtığı hastalıklara bakıldığında; koroner kalp hastalığı, serebrovasküler hastalık, kronik obstrüktif akciğer hastalığı ve başta akciğer kanseri olmak üzere diğer organ kanserlerine neden olmaktadır(Karlıkaya,2005). Diğer psikoaktif maddelerin geliştirdiği bozukluklara bakıldığında ise, psikoaktif maddeler bağımlılık, madde kötüye kullanımı, intoksikasyon ve yoksunluk sendromu dışında organik ruhsal bozukluk olarak da tanımlanabilen sendromlar da ortaya çıkarabilmektedir(Jaffe ve Anthony, 2005). Yapılan araştırmalar göre, dünyada 150 milyon gencin bağımlılık yapıcı madde olarak bilinen sigarayı kullandıkları ve gelecekte 75 milyon gencin sigara kullanımını nedeniyle yaşamlarının son bulacağı tahmin edilmektedir (Özcebe,2007;149-153).

Bireylerin, çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçmeleriyle akran etkisinin, aile ve öğretmen etkisinin önüne geçtiği görülmektedir(Buysse,1997;Unlu,2009; ve Dalkılıç, Yılmaz, Unlu,Evcin,2013).Dolayısıyla ergenlik sürecinde gençler, kimlerle daha fazla vakit geçiriyorsa vakit geçirdikleri kişilerin etkisinde kalmaktadırlar. Bu dönemde gençlerin davranışlarını şekillendirecek olan ise ailedir. Gençler ile aile arasında sıkı bir iletişimin olması, birlikte vakit geçirmesi gençlerin, davranışlarını şekillendirmesi açısından pozitif bir iletişim oluşturmaktadır (Ferguson,2006).Tüm bunların yanı sıra aktif durumdaki aile ilişkisi, takibi ve ailenin rol model olması gençlerin madde kullanımında akran etkisini azaltmaktadır(Abar ve Turrisi, 2008). Okullarda bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile ilgili problemlerin ortaya çıkma sebeplerinden biri, okulların sosyalleşme ortamı olduğunu düşünmekten ziyade, sadece çalışma ortamı olduğunu düşünmeleri, bireylerin okul dışındaki ortamı sosyalleşme ortamı olarak görmelerine neden olmaktadır(Morrow, 2001). Bu nedenle okul dışında edinilen arkadaşlıklar duygusal açıdan olumlu etki eden bir konumda olmaktadır. Sonuç olarak dışarılarda gezmek için paraya ihtiyaç duyulmadığından, gençler için tek ulaşılabilen aktivite, harcanan boş zaman olmaktadır. Bu tarz durumlar bağımlılık yapıcı madde kullanımı için risk oluşturmaktadır(Morrow, 2001;37-63,Ünlü, ve Evcin, 2014).Gencin madde kullanan arkadaşının olmasının yanı sıra, madde kullanmaya yönelik tutumu, madde kullanma riskini arttıran etkenlerden biri olmaktadır(Ünlü, ve Evcin, 2014, Ögel, Ermağan, Eke ve Taner, 2007).Madde bağımlılığı nedenleri çok çeşitlilik göstermekle birlikte, karmaşıklıkta göstermektedir. Madde bağımlılığı nedenleri arasında, Biyolojik, psikososyal, ve ekonomik olmak üzere üç neden bulunmaktadır. Kişilik, toplumsal etkenler, merak ve stres, psiko-sosyal ve ekonomik nedenler arasında gösterilmekte olup, kalıtım cinsiyet ve yaş gibi etkenlerde biyolojik nedenler arasında göstermek mümkün olmaktadır(Coşkun, 2008).

Endüstrileşme ve sanayi devrimi ile birlikte madde bağımlılığı toplumsal bir sorun haline almıştır. Sigara ve alkol gibi maddelerin yasal oluşu, sosyal ortamlarda kolaylıkla bulunması bu maddelerin daha az zararlı madde oldukları gibi yanlış bir düşünceye neden olmaktadır(Tamer ve Aydın,1998). Ergenlik dönemlerinin üniversite yıllarına denk gelmesi üzerine üniversite öğrencilerinin madde kullanma açısından birtakım riskler oluşmaktadır. Bu riskleri oluşturan durumlar; evden ve aileden ayrılma, yeni bir çevreye uyum, eğitim yaşamıyla ilgili sorunlar, iş arama olmaktadır. Üniversite döneminde karşılaşılan sorunlara bağlı stres ve gerginlik gencin madde kullanımını arttırdığı ileri sürülmektedir(Mayda, Gerçek, Gümüş, Demir, Deniz, Sürücü, Konuk, Türkmaya ve Taner, 2010).Bu açıdan çalışmanın amacı üniversite gençlerinde madde bağımlılığını, yaygınlığı ve madde kullanan bireylere karşı tutumlarının incelenmesini araştırmaktır.

Problem cümlesi

Batman üniversitesi öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumları ve öğrencilerin, bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumlarının; cinsiyet, yaş, bölüm, anne-babalarının eğitim düzeyleri, kültürel değişkenler açısından bir değişim göstermekte midir?

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Batman Üniversitesi Öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddelere (BYM)yönelik tutumlarını ve bu tutumlarının cinsiyet, yaş, bölüm, ana- babalarının eğitim düzeyleri açısından incelemek, üniversite öğrencilerinin, Bağımlılık Yapıcı Maddeleri kullanan bireylere yönelik nasıl bir tutum ve davranış tarzı içerisinde bulduklarını ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili bilgileri hakkında bir durum analizinde bulunmak, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Alt Amaçlar

1. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumları öğrencilerin cinsiyetleri açısından farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin yaşları açısından farklılık göstermekte midir?

3. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin öğrenim gördükleri kurum açısından farklılık göstermekte midir?

4. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin sınıf düzeyi açısından farklılık göstermekte midir?

5. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin anne- baba birliktelik durumu açısından farklılık göstermekte midir?

6. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi açısından farklılık göstermekte midir?

7. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi açısından farklılık göstermekte midir?

8. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin aylık gelirleri açısından farklılık göstermekte midir?

9. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin üniversite yaşamlarından önce öğrenim gördükleri çevre açısından farklılık göstermekte midir?

10. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin yükseköğrenim süresince kalınan yer açısından farklılık göstermekte midir?

11. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM kullanılan ortamda bulunmaları açısından farklılık göstermekte midir?

12. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin, Ailede BYM kullanan ya da BYM tedavisi görmüş bireylerin bulunup- bulunmaması değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

13. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM' leri bilip/bilmeme açısından farklılık göstermekte midir?

14. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM' lerin temin edildiği yerlere ilişkin görüşleri açısından farklılık göstermekte midir?

15. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM kullanma nedenlerine ilişkin görüşleri açısından farklılık göstermekte midir?

16. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM kullanma durumları, cinsiyet değişkeni açısından farklılık göstermekte midir?

17. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin BYM' leri denedikleri ilk dönem, cinsiyet değişkeni açısından farklılık göstermekte midir?

18. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları öğrencilerin İlk denedikleri BYM ve BYM deneme nedenleri anlamlı farklılık göstermekte midir?

19. Üniversite öğrencilerinin BYM leri deneme nedenleri ve cinsiyet açısından farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Çağımızın ve ülkemizin toplumsal alanda çok sayıda sorunu vardır. Hem dünya hem ülkemiz için bu toplumsal sorunlar içerisinde BYM kullanımı çok önemlidir. Bilimsel araştırmalarda ve günlük gözlemlerde BYM kullanımının gittikçe yaygınlaştığı, toplumun her kesimini etkilediği gözlenmektedir. BYM kullanan kişiler ekonomik ve toplumsal olarak zor durumda kalmaktadır.

Ülkemiz genç nüfuslu bir ülkedir. Ülkemizde üniversite öğrencilerinin BYM' lere yönelik tutumlarının incelemek ve üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarını göstermek hedeflenmiştir. Bu çalışma üniversite öğrencilerinin, BYM kullanım yaygınlığı ve öğrencilerin BYM kullanan bireylere yönelik nasıl bir tutum sergiledikleri konusunda bilgi vermektedir. Bu çalışmanın toplumun önemli bir sorunu olan madde bağımlılığı ve yaygınlığı konusunda ihtiyaç olan verilere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın örneklemini Batman Üniversitesinde okumakta olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar batman ili ile ve batman üniversitesi ile benzerlik gösteren diğer üniversiteler için de benzer derecede genelleme yapılabilir. Yapılan bu çalışmada bağımlılık yapıcı maddelerin konu aralığı daraltılarak esrar, eroin, kokain, ecstasy ve bonzai araştırma kapsamına alınmaktadır. Yapılan çalışmada BYM ölçeği kullanılmıştır.

Varsayımlar

Araştırmaya katılan Batman Üniversitesi öğrencilerinin, kendilerine yöneltilen soruları doğru ve samimi olarak yanıtladıkları kabul edilmektedir.

Tanımlar

Bağımlılık Yapıcı Maddeler:

Uyuşturucu kavramı adı altında kullanan maddelere bağımlılık yapıcı maddeler denmektedir. Uyuşturucu madde alındığında kişide uyuşma, hareketsizleştirme, kontrol kaybına neden olan bağımlılığa neden olan maddeleri nitelemektedir. Birey uyuşturucuyu aldığı anda, ruhsal, davranışsal ve bedensel değişikliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Uyuşturucular kişide bağımlılığa neden olan kimyasal maddelerdir. Tıbbi olarak bu maddelere psikoaktif madde denmektedir(Bağımlılık Yapan Maddeler,2013;3)

Üniversite gençliği;

17-25 yaş grubunda olan, formal eğitim ve öğretim döneminin son aşamasında öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı tutuma sahip ve tabi bilimsel zihniyet kazanan, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan, topluma önderlik yapacak olan genç kesim olarak tanımlanmaktadır. Küçük bir seçkin topluluktan meydana gelen, kişilerin öğrenim seviyelerinin en tepesinde bulunan topluluğu oluşturmaktadır(Bayhan,2002;39-41).

Tutum;

Belirli bir nesneyi, durumu, kurumu, kavramı veyahut başka insanlara karşı öğrenilmiş, olumlu ya da olumsuz tepkiler gösterme durumudur. Kişinin, herhangi bir olaya

karşı deneyimine, bilgilerine ya da kendine dayanarak örgütlediği davranışsal, duygusal, ve bilişsel tepki eğilimleridir(Ültanır, 1992,Tezbasaran,1996;1).

Psikoaktif Madde;

Madde kötüye kullanım ve madde bağımlılığına neden olabilecek maddeleri tanımlamaktadır. Kişide; duygulanım, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde değişikliğe neden olacak her türlü kimyasal madde olarak tanımlanabilir. Psikoaktif maddeler; esrar, eroin, kokain gibi reçete ile verilemeyen yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif-hipnotik ilaçlar gibi yasal düzenlemeler çerçevesinde reçete ile verilen ilaçlar ya da yasal denetimlere tabi olmayan veya satışlarında kısmi düzenlemeler olan uçucular, tütün (nikotin), kahve (kafein) ve alkol (etanol) gibi maddelerdir (Köroğlu, 1997;390-421).

Madde kötüye kullanımı:

Tekrarlayan problemlere ve istenmeyen etkilere karşın uygunsuz, tekrarlayıcı madde kullanma şeklidir. Sağlığı iyileştirmek, ağrıyı veya anksiyeteyi azaltmak, enerjiyi artırmak, neşelilik hissi yaratmak, uyuyabilmek ya da uyanıklık durumunu artırmak gibi nedenlerle madde kötüye kullanılabilir. Kullanılan maddeler stres ve gerginliği hafifletebilmekte ya da sıkıntılı durumlardan geçici bir kaçış sağlayabilmektedir(Townsen,2002;221-259,Barret,Turner 2006;109-120).

Madde bağımlılığı:

Kişinin maddeyi çoğu kez bırakma eyleminde bulunmasına rağmen maddeyi bırakamıyor olması, maddenin dozunu kullandıkça arttırması, kullanmadığı durumlarda yoksunluk belirtilerinin görülmesi, zararlarını görmesine rağmen madde kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi olarak tanımlanmaktadır(Ögel, Kültegin2001;49)

Fiziksel bağımlılık:

İlacın kısa veya uzun süre vücutta bulunması sonucu beyinde onun etkilediği nöronlardaki reseptörlerde oluşan fizyolojik değişmelere bağlıdır. Hüresel düzeyde bir adaptasyon vardır. Bu nedenle, ilacın kesilmesi durumunda bağımlı kişide derhal yoksunluk

(kesilme) sendromu denilen, kendisini psöşik ve somatik nitelikteki belirtilerle gösteren, belirli bir süre devam eden hastalık hali ortaya çıkmaktadır(Çoşkunol, 2014;1-12).

Psikolojik bağımlılık

İlacın pozitif pekiştiri yapmasına bağılıdır. Bu durum,kendini ilacı almaya devam etme arzusu ile belli eder. Bu arzu ilaca karşı psöşik özlemdir. Kişide o ilacı almak için önüne geçilmesi güç ve olanaksız bir istek oluşmuştur. Psöşik bağımlılığın derecesi ilaç gruplarına ve kişiye göre değışkenlik gösterir. Bütün madde bağımlılıklarında görülür. İrade zayıflığı özellikle dikkati çekmektedir(Kayaalp ve Uzbay,2012;846-868).

Tolerans;

Madde kullanımında İstenilen etkinin oluşmasına adına, sürekli olarak doz artışına gitmek zorunda kalma durumuna tolerans denmektedir(Kayaalp ve Uzbay,2012;846-868).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1.KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.1. Konu İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Bağımlılıkta etkileşim halinde olan birçok faktör bulunmaktadır. Bireyin, kültürü, inancı, ulaşabileceği kaynakları, psikolojik işlevselliği ve hatta kişiliği birçok faktörden etkilenebilmektedir. Alkol ve madde kullanımı davranışlarında, öz yeterlilik olarak kabul edilen; bireylerin, bilişsel, güdüsel, duyuşsal ve seçme süreçleri, inanışları etkili olmaktadır (Bandura,1994).

Madde bağımlısı olma riski, sosyal, davranışsal, psikolojik, biyolojik etkenlerin ve koruyucu etkenlerin(aile desteği) ilişkisi temelinde oluşmaktadır. Madde bağımlısı olma nedenleri araştırılırken, genetik yatkınlıkların etkileri kadar, öğrenme kuramları da dikkate alınmalıdır. Maddelerin beyine etkileri önemli olduğu kadar davranışsal modeller ve sosyal risk etkenlerinin de önemli olduğu bilinmelidir(Öztürk, 2015;514).

Bireyin herhangi bir problemle karşı karşıya kaldığı durumda, kişinin nasıl düşündüğü, nasıl hissettiği ya da davrandığı, kuramsal çalışmalara konu olmuştur. Kişinin bir sorunla karşılaştığı durumdaki kaygı düzeyini düşürmek kuramsal yaklaşımların temel hedefi haline almıştır. Son yıllarda gençler arasında ciddi bir problem olan madde bağımlılığı, ülkemizde ciddi bir toplumsal olarak giderek artmaktadır(Kılıç, 2006). Bu nedenle, bağımlı bireylerin, karşılaştıkları problemleri çözebilmeleri konusu önem verilmesi gerek bir konu niteliğini taşımaktadır(Erbay, Oğuz, Yıldırım ve Fırat, 2016).

Son zamanlarda Madde bağımlılığına ilişkin çalışmaların birçoğunda, sosyal ve bilişsel öğrenme modelleri kullanılmaktadır(Beck, Wright, Newman ve Liese, 1993).

Albert Bandura (1977), davranışların, sosyal öğrenme yaşantılarında kazanmaya ilişkin açıklamalar yaparken; zihinsel ve davranışçı faktörlere ilişkin vurgularda bulunmakta ve sistematik bir öğrenme kuramı geliştirmiştir. Bu kurama göre, öğrenmeye dayalı davranışın oluşması için;

- Davranışın bir model tarafından yapılması
- Davranışı kazanacak kişinin, modeli dikkatle gözlemesi
- Kişinin gözlediklerini kodlaması ve sembolleştirmesi
- Kişinin, davranışı belli bir güdüsel yapıya dayalı olarak gerçekleştirmesi ve kendine özgü bir davranış haline getirmesi gerekmektedir(Bandura, 1977).

Davranışsal yaklaşım açısından madde bağımlılığı, klasik şartlanma, edimsel /operant şartlanma ve sosyal öğrenme teorileri şeklinde incelenmektedir (Azrin ve Arkadaşları,1996). Bağımlılık yapıcı maddeler ile ilgili bozuklukların tedavisinde, hastanın madde yoksunluğu ve sonraki sürecinde devam eden madde kullanmama durumu sürecinde kişiye, ilaç tedavisi ve psikososyal iyileştirme programları uygulanması gerekmektedir(Evren, Evren, Yancar ve Erkiran, 2007). Bağımlılıkla ilgili ilaç tedavilerinde bozukluğun tekrar nüksetme sıklığı ve şiddeti, bu tedaviye ek, psikoterapi programlarının uygulanması konusunu gündeme getirmektedir. (Nunes, McGrath ve Quitkin, 1995).Böylece bağımlılıkta kullanılan bilişsel davranışçı terapi (BDT) bağımlılık tedavisinden sonra tekrarlama sıklığı dikkate alınarak bilişsel-sosyal öğrenme modeli temelinde geliştirilmiştir(Marlatt ve Gordon 1985, Bandura 1986).

Madde kullanım bozukluklarında bilişsel davranışçı terapi (BDT), madde bağımlısı bireylerin, maddelerden sakınmada, ve yeni yaşam becerileri edinmelerine yardımcı olmaktadır. Bağımlı kişilerin, öz yeterliliklerini yeniden oluşturmaları ve yaşamlarındaki stresi azaltmayı amaçlamakta olup, problemin tekrarlanma ihtimalini zayıflatmak istenmektedir (Leahly 2004).

Madde kullanımı ile ilgili bozuklukların tedavisinde BDT' nin kullanımı eskilere dayansa da, yapılan incelemelerde bu bozukluğun tedavisinde farkındalığın artması, bağımlılık tedavisinde yeni arayışlara gidilmesine neden olmaktadır (Project Match Research Group, 1997).

1.1.1. Psikodinamik kuram

Bu kurama göre, madde kötüye kullanımı mastürbasyonun eşdeğeri olarak görülmektedir. Eşcinsel dürtülere karşı savunma, oral gerilemenin (regretion) ortaya çıkışı, cinsel, sosyal ve genel güvensizlik olarak kabul edilmektedir (Yeltepe, Yargıç ve Karagözoğlu,2016).

Psikodinamik Kurama göre, libidioya ait saldırgan dürtüler, oral arzular teorinin merkezini oluştururken, yeni yaklaşımlar egonun işleviyle ilgilenerek, depresyon ve madde kullanımı arasında ilişki kurmaktadır(Krystal ve Rafkin,1970).

Kişinin madde kullanma nedenleri arasında; kişiler, psişik travmaya bağlı uyaran, engelleme eksikliği ve ezici duygulanımların üstesinden gelebilmek için madde kullandığını bildirmektedirler. Kurama göre, madde bağımlılığı, kişinin yaşadığı problemlerden kaynaklanan bir diğer sorun olarak görmektedirler. Bu nedenle tedavinin hedefi madde bağımlılığı olarak görülmemiştir. Bu gün ise bu konuda psikoterapötik uygulamalar daha fazla kullanılmaktadır(Kalyoncu,2005;14-18).

Madde bağımlılığı ile ilgili dört ana psikoanalitik yaklaşım benimsenmiştir.

1.1.1.1.Nevrotik çatışma

Bağımlılık yapıcı madde kullanma nedeni, bireylerin toplumun baskılarından kurtulmak istemesi olmaktadır. Toplum baskısı altında olan birey BYM kullanarak özgürleştiğini ve baskının altından kurtulduğunu düşünmektedir(Luborsky,1984;207. Wurmser,1984).

1.1.2. Kişilik bozukluklarının neden olduğu madde bağımlılığı

Madde bağımlılığı, benlik ve kişilik bozukluklarından sonra gelmektedir. Kişiler, hata ve eksikliklerini gideremediği durumlarda, kusurlarını ve hatalı davranışlarını, untabilmek ve kendisini iyi hissetmek için bağımlılık yapıcı maddeler kullanmaktadırlar (Luborsky,1984;207).

Madde kullanan bireylerin, %25-40'ı travmatik yaşam tecrübeleri olduğu görülmüştür. Post travmatik stres bozukluklarında, kişilerin bağımlılık yapıcı maddeyi ne sıklıkla kullandığına bakılmıştır(Triffleman, DelucchiK, Marmar ve Ronfeldt,1995).

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerde, yaygın olarak görülen bozukluklar, Borderline ve antisosyal kişilik bozukluğu olmaktadır. Kendine zarar veren kişilerin % 90'ının da madde kullanımının olduğu, % 66.7'sinin birden fazla madde kullandığı ve madde bağımlılık düzeyinin %71.1 olduğu belirtilmiştir. Kendine zarar veren bireylerin, madde kullanımına küçük yaşlarda başladığı görülmektedir(Herken, Özkan ve Bodur, 1997).

1.1.3. Bağımlılık yapıcı maddelerle ilişkide kusurlar

Buna göre, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler yaşadıkları duygusal durumları birbirinden ayıramayacak durumda olmaktadır. Genellikle rahatsızdırlar ve duygu durum bozuklukları yaşamaktadırlar. Bağımlılık yapıcı maddenin bireyde bulunması, kişide bir tür güven sağlamaktadır. BYM kullanan birey için BYM bırakmak acı verebilmektedir(Luborsky,1984;207).

Kişi, kontrol altına alamadığı duygulanımlar karşısında, çaresiz ve güçsüz hissedebilmektedir. Bağımlılık yapıcı maddeler kullanılarak çaresizlik ve güçsüzlük duygularını değiştirmeye çalışılmaktadırlar. Bu durumda duygularda yaşanan değişiklikler, bağımlı birey için amaç haline gelebilmektedir(Tarlacı,Yeşilbursa, Türkcan, Saatçioğlu ve Yaman,1997).

1.1.4. Psikosomatik rahatsızlıklar

Kişi üzüldüğü zaman BYM kullanımını bir tür savunma mekanizması olarak görmektedir. İçsel savunma mekanizmaları Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylerde çalışmamaktadır. Kişi bağımlılık yapıcı maddeyi kullanarak savunma mekanizması çalıştırdığını düşünmektedir. Böylelikle BYM, bireyin duyduğu endişeyi azaltarak, duygularının farkında olmasını sağlamaktadır(Luborsky,1984;207).

Eroin maddesinin kullanmadaki amaç, öfke duygularını ve agresyonu azaltmak, kokain maddesinin kullanımındaki amaç ise; depressif, enerjik huzursuzluk duygularına karşı, kendi kendini tedavi girişimi olarak tanımlanmıştır(Dodes, 1990).

Psikodinamik teorinin, madde bağımlılığı ile ilgili sosyal, genetik ve farmakolojik etkenlerin görmezden geldiği, Madde kullanımından önce bireyde var olan sorunların, madde kullanımına neden olan sorunlardan ayrıştırılmadığı, madde bağımlılıklarının tek tip bağımlılık olarak görülmesi şeklinde birtakım eleştiriler bulunmaktadır(Luborsky,1984;207).

1.1.5. Klasik şartlanma kuramı açısından bağımlılık davranışının gelişimi

Çağdaş ruh bilimine göre kişilerde koşullanmayla oluşan tepkiler insan davranışındaki olumlu ya da olumsuz davranışların öğrenilmesinde etkili olmaktadır. İnsanın doğasında olan doğuştan gelen refleksif tepkiler, farklı uyarımlarla karşılaştığı zaman koşullu tepkilere dönüşebilmektedir. Kişilerin madde bağımlısı olmasında, içerden gelen uyarımlarında dışarıdan gelen uyarımlar kadar etkisi bulunmaktadır. Çeşitli uyarımlardan etkilenen kişinin bağımlılık yapıcı maddelere yönelmesi, doğal tepkilerle bağlantısı oranındadır. Uyarımlar etki

gösterdikçe koşullanma daha da pekişeceğinden, kişiler madde bağımlısı olmaktadır(Khantzian,1958;1259-1264). Klasik şartlanma kuramına göre; koşullanma alkol ve madde kullanma ihtiyacına neden olmaktadır. Kişilerde bulunan kaygı bozukluğunun alkol yada bağımlılık yapıcı madde ile giderilmesi davranışı, bağımlılık yapıcı maddeyi tekrar alma ve bunu alışkanlık haline getirmekle öğrenilmektedir. Öğrenme ilkeleri doğrultusunda alınan her türlü madde, kaygıyı azalttığı için madde kullanma davranışı pekişmektedir (Köknel,1983;762).

1.1.6. Edimsel (Operant) koşullanma kuramı açısından bağımlılık davranışının gelişimi

Bu kurama göre; BYM'yi kullanma davranışının sürdürülmesindeki en önemli etken BYM kullanma nedeni, olumlu ya da olumsuz pekiştireçlerin oluşturduğu sonuçlardır. Olumlu pekiştireçler ödüllendirmeye eş olmamaktadır. Çünkü olumlu pekiştireçler, belirli bir davranışın tekrarlanmasını neden olan uyarıcılar olmaktadır. Olumsuz pekiştireçler ise, ortamdan kayboldukları zaman, belirli bir davranış biçiminin tekrarlanma sıklığını arttıran pekiştireçlerdir. Bu süreç doğrultusunda, kişiyi iyi hissettiren veya sıkıntıdan kurtaran davranışın tekrarlanması daha sık görülmektedir. Kişiyi sıkıntıya sokan veya bir şeylerden mahrum eden davranışların tekrarlanma sıklığı azalmaktadır. Pekiştireç etkisi olan maddelerin kullanılmasıyla, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma davranışı önceleri sıkça tekrarlanmakta sonra ise klasik koşullanma etkisi ile öğrenilmiş davranış halini almaktadır(Cappell ve Herman,1972).

Bağımlılık yapıcı madde kullanımı bireyde hoşça giden duygular oluşturduğundan bireyin madde kullanımı, madde kullanımına devam etmesinde etkili olabilmektedir.

Kişinin kullandığı madde, kişide ya hoşça giden duygular oluşturmada ya da kişi için olumsuz duyguların bir süre için yok olmasına neden olmaktadır. Böylece madde kullanımından kaynaklanan gerçek olmayan duyguların, madde bağımlılığının doğurduğu sonuçlardan önemli olduğu belirtilmektedir(Nissel, Nomiks ve Svenson,1994).

Bağımlılık yapıcı madde ile karşılaşan kişi, gördüğü madde uyarıcı olmaktadır. Kişinin Önceden madde kullandığı ortama ait görüntü ve ses karşılaşması, madde kullandığı dönemdeki ruh halini çağrıştırmaktadır. Bu durum maddenin pekiştirecinin etkileri gibi görünen ve kişide bağımlılık yapıcı madde kullanım isteği oluşturan, koşullu tepkiye neden olmaktadır. Bir başka deyişle uyarıcı etkenler bireyde hareketlenme ve isteklik yaratmaktadır.

Ayrıca bu durum kişinin madde kullanmasını tetiklemektedir. Böylece edimsel ve klasik şartlanma süreçleri madde kullanma dürtüsünü sürekli yinelerken BYM kullanımı, bilinç dışı otomatik bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır. Madde kullanımı, kişinin rahat bir şekilde sosyal ilişkilerde bulunması açısından işlev görmesi, madde kullanma davranışına neden olan koşullu uyaranlar oluşmasına neden olmaktadır(Cappell ve Herman,1972).

1.1.7. Sosyal öğrenme kuramı açısından bağımlılık

Sosyal öğrenme modeli, belirli bir kültür içinde herhangi bir bağımlılık yapıcı madde kullanımının, yaygınlığını belirleyen; BYM' ye ulaşım kolaylığı, maddenin kullanımındaki sınırlamalar ve maddenin kullanımına ilişkin ulusal politikalar gibi faktörlerin olduğunu belirtmektedir(Azrin, Kogan, Donohue, Besalel ve McMahon,1996;Bandura,1986).

Sosyal bilimciler, toplumun ekonomik, sosyal, hukuk ve eğitim sistemlerinin yapısının davranışın belirleyicisi olduğunu düşünmektedirler. Bireyin madde kullanma davranışında,aile, okul, akran ve diğer topluluklarla olan sosyal bağları önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Çünkü kişi, gözlem yaparak model almaktadır. Toplumsal değer ve yargılar madde kullanımına şiddetle karşı çıkmaktadır. Böylece bağımlılık yapıcı maddeler kolay temin edilse bile madde kullanım yaygınlığı daha düşüktür(Akers, 1977).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki aile bağları kopuk bireylerin suçlu akranlara bağlanma olasılığını arttırmaktadır(Öztürk ve Uluşahin,2016).

Madde kullanıcılarının özelliklerine bakıldığında, aşırı güvensizlik, bağımlılık, benlik ve ego zayıflığı, engellenmeye dayanma eşiğinde düşüklük, bunaltı, panik, çökkünlük ve ağır yılgınlık durumlarının sık yaşanması, güvensizlik, güçsüzlük ve başarısızlığı kapatabilmek için otoriteye karşı gelme, yasaları ve kuralları çiğneme eğilimi, hazcılığa (hedonizm) eğilim gibi özellikleri bulunmaktadır. Birçok maddeyi aşırı dozda ve birlikte kullanan bağımlı bireylerde, ilişkilerini düzenlemede zorluklar oluşmakta ve kişinin madde kullanımına karşı toleransı azalmaktadır(Cloninger,1999).

Öte yandan bireylerin aile bağları ve sosyal bağlarının güçlü olması kişilerin pozitif sosyal becerileri ve yeteneklerinin gelişmesine ve hatta yüksek benlik değerine yol açmaktadır. Bireylerin kişilik faktörleri, bireyin madde kullanma isteğini etkilediği gibi sosyal durumlarla başa çıkmayı da etkilemektedir (Treece,1984).

1.1.8. Bilişsel davranışçı yaklaşım kuramı açısından bağımlılık

Aaron T. Beck tarafından kapsamlı bir şekilde depresyon tedavisinde kullanılan bilişsel davranışçı yaklaşım, son zamanlarda madde kullanım bozukluğu tedavilerinde çokça kullanılan bir yaklaşım olmaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşım kişinin, nasıl hissettiği ve nelerin yapılması gerektiği konusunda kişinin belirlemelerinde etkili bir rol oynamaktadır. Kişinin nasıl düşünmesi gerektiğini ve nasıl düşünmesi gerektiğini öğreten bir yaklaşım olmaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşım kişinin istemediği duygu ve davranışlarla karşı karşıya geldiği durumlarda, kişinin istediği duygu davranışlara dönüştürmekte etkili bir yaklaşım olmaktadır (Beck, Wright, Newman, ve Liese, 1993).

Tanı, kaçın ve başa çık” bilişsel davranışçı yöntemin temelini oluşturmaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşım, beceri geliştirme eğitimleri, madde kullanma isteği ile başa çıkma, değişim için motivasyon geliştirme, madde ile ilgili düşünceleri idare etme, karşılaşılan sorunlarla ilgili çözüm yetilerini geliştirme, madde kullanımına karşı riskli durumların tanınması ve idaresi, uygunsuz kararların tanınması ve ret etme becerilerinin geliştirilmesi gibi unsurları içermektedir (Beck ve Arkadaşları, 1993).

Madde kötüye kullanımın bilişsel modeline göre, kişiler, madde kullanımına ilişkin bilişsel bir duyarlılık gelişmektedirler. Madde kullanım olasılığını arttırmak adına özgül inançlar belirli koşullarda etkinleşmektedir. Bireyler çoğu zaman madde kullanımını daha rahat olabilmek ve daha rahat sosyalleşebilmek için kullandıklarını belirtmektedirler. Bu inançlar, kişiyi madde kullanımına yönelten, dürtüleyici şartlarda, bağımlılık yapıcı madde kullanım riskinin artmasına neden olmaktadır. İnançlar bireyde bir kez oluştuğunda deneyimle kolaylıkla değişmeyen, bireyde sürekli nitelikli bilişsel süreçler olarak belirtilmektedir. Bireyin madde kullanmaya karar vermesinde işlevi olmayan inançlar bulunmaktadır. Bu inançlar; Beklentisel inançlar, sıkıntıdan kurtulmaya yönelik inançlar ve kolaylaştırıcı ya da izin verici inançlar şeklindedir. Beklentisel inançlar, madde kullanımına yönelik beklentileri içermektedir. Kişi madde kullandığı durumlarda kendisini iyi hissettiğini belirtmesi beklentisel inanca örnek olmaktadır. Sıkıntıdan kurtulmaya yönelik inançlar bağımlılık yapıcı madde kullanımının, kişiyi rahatsız edici durumları ortadan kaldıracığına inanmaktadırlar. Kolaylaştırıcı ve ya izin verici inançlar ise bağımlılık yapıcı madde kullanımının kişide oluşturduğu olumsuz etkilere karşı madde kullanımını normal kılmaktadır (Ulusal BYM Kullanımı Enstitüsü (National Institute of Drug Abuse, NIDA, 1999).

Bilişsel kurama göre, madde kötüye kullanımı, kişinin madde kullanımı ile ilgili yanlış inanç ve isteklerin, çoğunlukla önceden belirlenebilen, riskin yüksek olduğu şartlarda aktifleştiği ileri sürülmektedir. Bu koşullar içsel koşullar ya da dışsal koşullar olmaktadır. Dış koşullar; bağımlılık yapıcı madde kullanabilecek genç bireylerin görülmesi, kokain ya da diğer bağımlılık yapıcı maddelerin kullanıldığı bir ortamda bulunma şeklinde açıklanmaktadır. İç koşullar ise, emosyonel olan, anksiyete, depresyon ve sıkıntı gibi rahatsız edici durumlar olarak açıklanmaktadır (Beck, Wright, Newman, ve Liese, 1991). Bilişsel Davranışçı yaklaşım özellikle, bağımlılık yapıcı maddelerden bir tanesi olan kokain maddesine bağımlı kişileri, bağımlılıktan kurtarmaya yönelik kullanılan bir yöntem olmaktadır. Bu doğrultuda bilişsel davranışçı yaklaşımın bileşenleri(fonksiyonel analiz ve yetenek eğitimi) incelendiğinde, fonksiyonel analizin bireylerin, madde kullanımı öncesi ve kullanım sonrası düşüncelerini, hislerini ve hissettiklerini tanımlama imkanı sağlandığı görülmektedir. Kişiyi kokain kullanımına iten sebepleri ve yüksek risk etkenlerini belirlemede kullanılmaktadır. Yetenek eğitimi bileşeni, kokain kullanımında bireylerin kokain ile ilgili geçmişte sergiledikleri alışkanlıkları unutmaları ve sağlıklı yetenek ve alışkanlıklarını tekrardan hatırlamaya ya da öğretmeye çalışılmaktadır (Caroll ve Rounsaville, 1992).

Bilişsel davranışçı yaklaşım bireyin madde kullandığında, bireye neler kazandırıp neler kaybettiğini anlamaya yönelik bilişsel bir karar analizi yapmasını sağlamaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşım kişiye bu kuramın temeli olan, baş etme yeteneklerini öğretmektedir. Kişiyi, bağımlılık yapıcı madde kullanıldığında ya da bir başka madde kullanımı durumunda oluşabilecek riskleri tanıtmayı amaçlamaktadır. Böylece kişiye nasıl baş edileceğinin yollarını göstermektedir. Bu kuramın temel hedefi, bireylerin, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanmaya yönelik yaşam tarzı ve alışkanlıklarını tanıtmaya ve bu yaşam tarzı ve alışkanlıkların yerine daha olumlu aktivitelere yönelmelerini sağlamaktır. Bireyi ödüllendirilmesi sağlanarak madde kullandığı dönemdeki yaşam tarzı en aza indirgenmeye çalışılmaktadır(Caroll ve Rounsaville, 1991).

1.2. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

1.2.1. Türkiye’de yapılan araştırmalar

TUBİM’ (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi)İN 2010senesinde yapmış olduğu Genç Nüfusta Madde Kullanımı Yaygınlığı adlı araştırmada, toplam 32 ilde genel ve teknik lise dağılımına göre alınan örnekleme 11.812 kişiye ulaşılmıştır. Öğrencilerin %49’u kız, %51’i erkek olup yaş ortalaması 15,23±0,69 olarak

belirlenmiştir. Genç nüfusta madde kullanım yaygınlığı araştırmasında, yaşam boyu madde kullanım sıklığı %1,5'dir. Maddeyi ilk kez kullanma yaş ortalaması 13,88±2,39 olarak bulunmuştur. Halen madde kullananların %42,1'i haftada 1 kez, %36,8'i haftada 2 kez madde kullanmaktadır. Kullanılan maddelere ilişkin yanıtlar yaklaşık grubun yarısı olmakla birlikte ilk sırada esrar gelirken ikinci sırada uçucular yer almaktadır(Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2009;121-125).

Madde kullanımının yaygınlığı ile ilgili olarak 2002 yılında kamu sektörü ile Türk Psikologlar Derneği tarafından yapılan çalışmada, alkol ve sigara dışındaki bağımlılık yapıcı madde kullanımı %0,3, en az bir kez madde kullanımı ise %1,3 olarak belirlenmiştir (Kaplan,1975).

Türkiye'nin büyük illerinden olan Adana Ankara Diyarbakır İstanbul ve Samsun' da yapılan araştırmada uygulanan ankete göre, 15-64 yaşları arasındaki bireylerin afyon ve türevi madde kullanma oranı ortalama %0.05; solvent ve yatıştırıcı madde kullananların oranı ise ortalama %0.06 olarak tespit edilmiştir (TBMM, 2009).

2007 yılında yapılan, Ankara'da okuyan gençlerde madde kullanımı ve özellikleri konulu çalışmada; Öğrencilerin %15,6'sının düzenli olarak, %10,6'sının ise deneme düzeyinde nikotin kullandığını, %73,8'inin ise asla sigara kullanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin %14,26'sı düzenli olarak, %8,28'i deneme düzeyinde alkol aldıklarını, %77,46'sı ise hiç alkol kullanmadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %1,4'ü düzenli olarak, %1'i deneme Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları % 3 düzeyinde madde kullandığını, %97,6'sı ise hiç madde kullanmadığını belirtmiştir. Araştırmanın verilerine göre ilk defa alkol kullanımını, öğrencilerin %52,5'i arkadaşları ile birlikte, %34,4'ü aileleri ile birlikte ve %8,4'ü yalnız başına gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Alkol alma nedenlerinin ise deneme, merak, özent, keder, kızgınlık ve eğlence amacıyla olduğu belirtilmiştir. Madde kullanan öğrencilerin madde kullanım sıklığı incelendiğinde; %31,1'i her gün, %21,4'ü haftada birkaç kez, %26'sı ayda birkaç kez, %21,4'ü de yılda birkaç kez madde kullandıklarını belirtmişlerdir (TBMM,2009).

Öğrencilerin yaşam boyu madde kullanma sıklıkları göz önüne alındığında ise %51.5'i sigarayı, 26.7'si alkolü, %1.6'sı uyuşturucuyu, %0.3'ü de diğer maddeleri denemiş, kullanıp bırakmış ya da halen kullanmaktadır. Bu oranlar konuya ilişkin en güncel çalışmalardan biri olan Türkiye Uyuşturucu 2012 Raporu ile paralellik göstermektedir. Türkiye uyuşturucu raporunda Türkiye genelinde araştırmaya katılanların %51.8'i sigara veya benzeri tütün

mamullerini, %28.3'de alkollü içecekleri, %2.7'si de yasadışı bağımlılık yapıcı maddeleri denemiştir(Tunçoğlu,2010).

Dokuz Eylül Üniversitesinde yapılan çalışmada öğrencilerin alkol kullanım yaygınlığı %47.9 olarak belirlenmiştir (Akvardar, Demiral, Ergör, Bilici ve Özer, 2003).

Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada ise öğrencilerin hayat boyu sigara kullanım yaygınlığı %34.9, hayat boyu alkol kullanım yaygınlığı %31.8 ve hayat boyu madde kullanım yaygınlığı %5.6 olarak tespit edilmiştir (Akvardar, Demiral, Ergör, Bilici ve Özer,2003). Altındağ, Yanık, Yengil ve Karazeybek, (2005) Harran Üniversitesi'nde yaptığı çalışmada öğrencilerin yaşam boyu sigara, alkol ve yasadışı madde kullanımını sırasıyla % 64.4, %30.4 ve %2.3 olarak saptamıştır(Görgün, 2009).

Yine İstanbul'da yapılan bir çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin %45.6'sı sigara kullanıcısı, %62.9'u% alkol kullanıcısı olduklarını; %5.9 hayatları boyunca en az bir kez herhangi bir uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi denediklerini söylemişlerdir (Altındağ, Yanık, Yengil ve Karazeybek, 2005). 2010 yılında Ankara'da yapılan bir çalışmada elde edilen bulgulara göre tütün %57 ömür boyu kullanımı ile en yaygın kullanılan, alkol %44'le ikinci, %13,5'le sedatifler ve sakinleştiriciler üçüncü en yaygın kullanılan madde olarak belirlenmiştir. Esrar, çalışmaya katılan bireylerin %1,6'sı tarafından kullanılırken, kokain kullanımı %0.4 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılanların %38.7'si halen sigara kullanmakta iken, katılımcıların %17.1'i son bir yıl içerisinde alkol kullandıklarını belirtmişlerdir (TBMM,2009).

Türkiye'de yapılan en kapsamlı madde kullanım yaygınlığı çalışması, 2011 yılında TUBİM tarafından yapılmıştır. Çalışma, Türkiye'yi temsilen kesitsel olarak seçilen bir 25 ilde yürütülmüştür. Araştırmaya katılanlardan %51,8'i (4.169 kişi) sigara, puro, pipo, nargile vb. bir tütün ürününü denediğini ifade etmiştir. Kadınların %40,1'i, erkeklerin %63,1'i tütün kullanmayı denemişken, halen kadınların %23,8'i, erkeklerin %42,1'i tütün kullanmaktadır. Katılımcıların %28,3'ü alkollü içecekleri denediğini belirtmiştir. Kadınların %14,9'u, erkeklerin %41,2'si alkol kullanmayı denemişken, halen kadınların %4,2'si, erkeklerin %15,8'i alkol kullanmaktadır. Araştırmaya göre Türkiye'de 15-64 yaş grubu nüfusta herhangi bir yasa dışı bağımlılık yapıcı maddenin en az bir kere denenme oranı %2,7'dir. Bu oran erkeklerde %3,1, kadınlarda ise %2,2'dir. Madde kullanım yaygınlığının genç yetişkinlerde (15-34 yaş grubu), genel nüfusa (15-64 yaş grubu) göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Tunçoğlu, 2010).

Bahsedilen raporda Türkiye genelinde araştırmaya katılanların %51. 8'i sigara veya benzeri tütün mamullerini, %28.3'de alkollü içecekleri, %2.7'si de yasadışı bağımlılık yapıcı maddeleri denemiştir.

1.2.2. Yurt dışında bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili yapılan araştırmalar

1986 yılında Amerikan Tıp Derneği 23 tıp fakóltesinde madde kullanımı araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada yasam boyu marihuana kullanımı % 6.2, kokain % 32.5, trankilizanlar % 19.5, amfetaminler % 22.6 olarak aktarılmıştır. Son bir ay içinde madde kullanım prevalansı marihuana için % 10, trankilizanlar için % 2.3, eroin dışındaki BYM için % 1.1, amfetaminler için % 0.3, barbitüratlar için % 0.2, LSD için % 0.1 ve eroin için % 9 olarak bulunmuştur. Ayrıca bu araştırmada, deneklerin çoğunluğunun marihuana kullanımına lise dúneminde, kokain kullanımına ise kolej yıllarında başladıkları aktarılmaktadır. Sadece trankilizan kullananların ilk kullanımının tıp fakóltesi yıllarında başladığı belirtilmektedir (Cömert ve Narter, 2013).

Yine, 1993-1994 yıllarında Newcastle UponTyne Üniversitesi'nde 186. Dúnem II. Sınıf Tıp Fakóltesi öğrencileriyle yapılan araştırmada, başlıca kannabis olmak üzere, BYM'i kullanım prevalansının yüksek olduğu bildirilmektedir. Esrar maddesinin en az bir kez kullanılma oranının erkeklerde % 54.0, kızlarda % 45.9 olduğu, diğer BYM'in öğrencilerin % 22.2'si tarafından denendiği belirtilmektedir. Bu bulgular, 1983-1984 yıllarında yapılan aynı üniversitedeki 215 tıp fakóltesi öğrencisine ait araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında, BYM madde kullanımının geçen 10 yıl içerisinde ciddi oranda artış gösterdiği bildirilmektedir(Ashton ve Kamali, 1995).

1998 yılında İngiltere'de, 7 tıp fakóltesinde okuyan 785 II. Sınıf öğrencisinin katılımıyla yapılan araştırmada; erkek öğrencilerin % 54'ü, kız öğrencilerin % 40'nın BYM'i en az bir kez kullandıkları bildirilmektedir. En çok kullanılan bağımlılık yapıcı maddenin esrar olduğu ve öğrencilerin % 10'nun bu maddeyi düzenli olarak kullandığı aktarılmaktadır. Aynı araştırmada Amfetamin ve türevlerinin % 8, LSD maddesinin % 7, Ecstasy maddesinin ise % 4 oranlarında en az bir kez öğrenciler tarafından kullanıldıkları da bildirilmiştir Webb, Ashton, Kell ve Kamali,1998).

Yine Kenya'da üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada, yasam boyu kannabis kullanımının % 19.7, inhalan kullanımının % 7.2 oranlarında olduğu aktarılmaktadır (Webb, Ashton, Kelly ve Kamali,1998).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, Batman Üniversitesinde eğitim görmekte olan fakülte ve meslek yüksekokulu öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmada survey (tarama) modelinde betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve örnekleme

Araştırmanın evreni Batman'daki üniversite öğrencileridir. Çalışma evreni ise 2016-2017bahar dönemi yarıyılı öğrenim döneminde, Batman Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örnekleme yöntemi olarak tabakalı örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Tabakalı örnekleme, evrendeki alt Grupların belirlenip bunların evrende var oldukları aynı oranlarıyla örneklerinde temsil edilmelerini Sağlayan bir Örneklem seçme tekniğidir. Tabakalı örnekleme ayrıca alt grupların karşılaştırılması istendiğinde, alt grupların her birinden eşit ölçüde örneklem seçmede kullanılmaktadır. Kısaca tabakalandırma örneklemin amacı ilgili alt grupların temsil edilmelerini garanti altına almaktır(Odek-Ogunde ve Pande-Leak,1999).

Orantısız tabakalı örneklem seçiminde her tabakadan seçilecek örnek sayısı belirlenir ve tabakaların evren içindeki oranına bakılmaksızın eşit sayıda örnek alınır. Ancak evren içindeki her tabakanın örnekleme anlamlı ve gerekli bir büyüklükte temsil edilmesi istendiğinde orantısız tabakalı örneklem seçim tekniğinin kullanılması uygundur (Sencer ve Sencer 1978, 470).

Orantısız tabakalama yöntemi ile Batman Üniversitesinde bulunan “fakülte ve MYO” nun her biri bir tabaka olarak seçilmiştir. Tabakaları, fen edebiyat fakültesi, Güzel Sanatlar fakültesi, mühendislik mimarlık fakültesi, teknik eğitim fakültesi, Teknoloji fakültesi, İkt. Ve İd. Bil fakültesi, İslami İlimler fakültesi, Yabancı Diller MYO, Sağlık MYO, Bed. Eğt. ve Spor MYO şeklinde her biri bir tabaka olmak üzere, Her bir tabakadan 50 öğrenci seçilmiştir.

Çizelge2. 1. Araştırmanın evren ve örneklem çizelgesi

Değişken	Alt grup	N	%
Cinsiyet	Erkek	269	53,8
	Kadın	231	46,2
Fakülte/MYO	Fen Edebiyat	50	10,1
	Güzel Sanatlar	51	10,3
	Müh.-Mimarlık	46	9,3
	Teknik Eğitim	51	10,3
	Teknoloji	50	10,1
	İkt. veİd. Bil.	49	9,9
	İslami İlimler	50	10,1
	Bed. Eğt. ve Spor	50	10,1
	Sağlık	49	9,9
Yabancı Diller	50	10,1	

Çizelge 2.1. incelendiğinde, katılımcıların % 53.8'i kadın %46.2'si erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemin fakültele göre dağılımı birbirine yakındır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarından biri BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğidir. Bu ölçekle gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin ölçüm güvenilirliğini ifade eden Cronbach's Alpha katsayısı 0,89'dur. Bu değer 0,70'in üzerinde bulunmaktadır(Gay,1987).

Mevcut çalışma kapsamında BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin güvenilirliğini kanıtlamak amacıyla

- Test güvenilirliği ve Cronbach Alpha güvenilirlikleri,
- Madde geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla madde test korelasyonları,
- Yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla faktör analizi,

Araştırma da geliştirilen ölçeğin, geçerlik ve güvenilirliğine ait bulgular çizelge 2.2'de açıklanmıştır.

Çizelge 2.2. BYM kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin madde korelasyonları, öz değeri, varyans ve cronbach değerleri. (Tansel, 2006)

Madde no	Madde test korelasyonları tüm ölçek	Madde test korelasyonları alt ölçek	ÖzdeğerEigen Value	Varyans açıklama oranı	Cr α
30	0.43	0.54	1. faktör	28.65	0.73
47	0.35	0.47	6.59		
28	0.52	0.54			
48	0.56	0.53			
3	0.34	0.36			
32	0.42	0.3			
42	0.43	0.50	2. faktör	9.43	0.74
43	0.41	0.47	2.17		
36	0.48	0.51			
44	0.54	0.52			
37	0.48	0.48			
7	0.54	0.58	3. faktör	6.43	0.77
9	0.50	0.54	1.48		
11	0.56	0.58			
13	0.59	0.57			
26	0.51	0.42			
35	0.30	0.45	4. faktör	4.65	0.69
41	0.31	0.50	1.07		
40	0.35	0.48			
38	0.47	0.47			
18	0.54	0.69	5. faktör	4.36	0.77
19	0.60	0.66	1.00		
16	0.48	0.50			
Toplam				53.52	0.883
KaiserMeyerOlkin = 0.92		x ² = 14151.310			
barlett'sphericity testi		p = 0.00			

2.4. BYM Tutum Ölçeği

Araştırmada bağımlı değişken olarak, BYM kullanan bireylere yönelik Üniversite Öğrencilerinin tutumlarını belirlemek amacıyla, Tansel (2006) tarafından geliştirilen “BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Geliştirilen ölçek likert tipi bir ölçek olup, ölçek maddelerine verilen tepkiler 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmıştır. Bu durumda 1 (Tamamen Katılıyorum), 2 (Biraz Katılıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılmıyorum), 5 (Hiç Katılmıyorum) karşılığında ele alınmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ölçeğin toplam varyansın % 53,32’sini açıklayan alt faktörlerden birincisi; ikili ilişkiler durumuna yönelik, ikinci alt faktör; kişilik yapılarına yönelik, üçüncü alt faktör; sosyal ilişkiler durumuna yönelik, dördüncü alt faktör; toplumsal bakış açlarına yönelik ve besinci alt faktör; aile ve sosyal çevre ilişkilerine yönelik seklinde adlandırılmıştır(**Ek-2**)Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarına iliksin ölçeğin, madde geçerliği ve homojenliğiyle ilgili olarak madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Sonuç olarak, tutum ölçeğinin madde test korelasyonları 0.34 ile 0.69 arasında değerler almaktadır. Elde edilen tüm bu bulgular, ölçek maddelerinin geçerliğine ve aynı yapıyı ölçtüğüne kanıt olarak kullanılmıştır. Çizelge 2.3.1. de görüldüğü gibi, tutum ölçeğinden elde edilen puanlarla, alt faktörlere ait puanlar arasındaki korelasyonlar, 0.361 ile 1.00 arasında değişmektedir ve bu korelasyon katsayıları, 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Korelasyonların yüksek ve anlamlı olması, bu beş alt faktörün “Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumun bileşeni olduğunu göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarına ilişkin ölçeğin, madde geçerliği ve homojenliğiyle ilgili olarak madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Sonuç olarak, tutum ölçeğinin madde test korelasyonları 0.34 ile 0.69 arasında değerler almaktadır. Elde edilen tüm bu bulgular, ölçek maddelerinin geçerliğine ve aynı yapıyı ölçtüğüne kanıt olarak kullanılmıştır.

Tutum ölçeğinden elde edilen puanlarla, alt faktörlere ait puanlar arasındaki korelasyonlar, 0.361 ile 1.00 arasında değişmektedir ve bu korelasyon katsayıları, 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Korelasyonların yüksek ve anlamlı olması, bu beş alt faktörün “Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumun bileşeni olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tamamı için Cronbach’s alpha katsayısı 0,88 olup, faktörlerin alpha katsayıları 0,69-0,77 arasında değişmektedir. Birinci alt faktöre ilişkin Cr; 0.73, ikinci alt faktöre ilişkin Cr ; 0.74, üçüncü alt faktöre ilişkin Cr ; 0.77, dördüncü alt faktöre ilişkin Cr;

0.69 ve besinci alt faktöre ilişkin $r = 0.77$ olarak bulunmuştur. Elde edilen tüm bu bulgular; ölçeğin tatmin edici düzeyde güvenilirliğe sahip olduğuna ilişkin kanıt olarak kullanılmıştır. Yine ölçeğin geliştirilmesi aşamasında madde-toplam korelasyonları anlamlı bulunmuştur. Öte yandan belirlenen faktörler arasındaki korelasyonlar da 0,36 ila 1,00 arasında değişmekte olduğu ve ilişkilerin $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010).

2.5. Kişisel bilgi formu

Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin “Kişisel Özellikleri ve Sosyo-Demografik” özelliklerini belirlemek amacıyla sorulan 10 soru ve BYM ile bunların kullanımıyla ilgili 11 soru olmak üzere, toplam 21 sorudan oluşmuştur. BYM kullanımına ilişkin bilgi formundaki sorular hem, madde bağımlılığı ile ilgili yayın ve araştırmaların taranması ile hem de araştırmanın amacına yönelik olarak hazırlanmıştır (**EK-1**).

2.6. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulamaları, 2017-2018 Öğretim yılı güz dönemi yarısının Eylül ve Ekim ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Uygulama için, Batman Üniversitesi Rektörlüğünden gerekli onay alındıktan sonra (**EK-1**), BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu, “Rastgele (Random)” yöntemiyle belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır. Ölçek uygulamaları derse girecek olan öğretim görevlilerinden izin alınarak ders saati içerisinde uygulanmıştır uygulamaya başlamadan ölçek ve demografik form ile ilgili bilgilendirmede bulunup sorular tek tek açıklanmıştır. Yine uygulamaya başlamadan önce isim ve soy isim gibi bilgilere ihtiyaç olmadığı açıklanmıştır. Öğrencilerden uygulamaya içtenlikle ve doğru bir şekilde yanıt vermeleri konusunda ricada bulunulmuştur. Uygulamalar yaklaşık olarak 25 dakika sürmüştür. Tamamlanan formlar incelendiğinde, dönen yanlış veya eksik formlar işleme alınmayıp iptal edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. Bulgular

3.1.1. Cinsiyet ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin

bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini anlamak için gerçekleştirilen Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Çizelge 3.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. *Cinsiyet ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin*

Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	P
Erkek	263	2,88	0,83	5,82	0,000
Kadın	225	2,48	0,66		

Çizelge 3.1.’de gösterildiği gibi üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir [t=5,82, p<0,05]. Buna göre erkeklerin BYM kullanan bireylere yönelik tutum ortalama puanları (\bar{X} =2,88) kadın öğrencilere (\bar{X} =2,48) göre anlamlı derecede daha yüksektir.

3.1.2. Yaş ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin

bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yaş değişkeni açısından incelenmesine yönelik betimsel istatistik sonuçları Çizelge 3.2’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.2. *Yaş ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Betimsel*

İstatistik Sonuçları

Puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının Tek Faktörlü Varyans analizi ile incelenmesi gerekmektedir. Bu analize ilişkin bulgular Çizelge 3.2.'de yer almaktadır.

Çizelge 3.2: *Yaş ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek*

Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	1,688	3	0,563	0,920	0,431	-
Gruplar içi	286,076	468	0,611			
Toplam	287,764	471				

Çizelge 3.2 incelendiğinde bu araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır [F(3, 468)=0,92, p>0,05].

3.1.3. Fakülte/myo ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.3. *Fakülte/MYO ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin*

Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	15,745	9	1,749	2,959	0,002	2-7, 3-7,
Gruplar içi	280,851	475	0,591			4-7, 6-7,
Toplam	296,595	484				

Çizelge 3.3.'e göre üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları fakülte/MYO değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir [F(9, 475)=2,959, p>0,05]. Tek Faktörlü Varyans analizinden elde edilen farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla gerçekleştirilen, Tukey testi sonuçlarına göre bu farklılıklar, İslami İlimler Fakültesi ile Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi arasında bulunmaktadır.

3.1.4. Sınıf düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.4. Sınıf düzeyi ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin

Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	4,767	3	1,589	2,677	0,047	-
Gruplar içi	239,202	403	0,594			
Toplam	243,969	406				

Çizelge 3.4'e göre bu araştırmada yer alan üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları, sınıf düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermektedir [F(3, 403)=2,677, p<0,05). İlgili farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla ve varyansların eşit olmaması durumunda tercih edilen Tukey testi sonucu hiçbir grup arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır..

3.1.5. Anne-Baba Birliktelik Durumu ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Bulgular.

Çizelge 3.5. Anne-Baba Birliktelik Durumu ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum

Değişkenlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	0,919	2	0,460	0,751	0,473	-

Gruplar içi	295,700	483	0,612
Toplam	296,619	485	

Çizelge 3.5’deki bulgular dikkate alındığında anne-baba birliktelik durumu değişkeninin, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarını anlamlı derecede farklılığa rastlanmamaktadır. $[F(2, 483)=0,751; p>0,05]$. Bu bulgu, anne-baba birliktelik durumunun, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir.

3.1.6. Anne eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.6. *Anne Eğitim Düzeyi ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	3,501	5	0,700	1,149	0,333	-
Gruplar içi	292,968	481	0,609			
Toplam	296,469	486				

Çizelge 3.6’daki bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir $[F(5, 481)=1,149, p>0,05]$.

3.1.7. Baba eğitim düzeyi ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.7. *Baba Eğitim Düzeyi ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	3,267	5	0,653	1,074	0,374	-

Gruplar içi	289,542	476	0,608
Toplam	292,809	481	

Çizelge 3.7’teki bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir [F(5, 476)=1,074, p>0,05]..

3.1.8. Aylık gelir ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.8. *Aylık Gelir ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek*

Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	2,211	3	0,737	1,201	0,309	-
Gruplar içi	274,886	448	0,614			
Toplam	277,098	451				

Çizelge 3.8’ deki bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının aylık gelir değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [F(3, 448)=1,201, p>0,05].

3.1.9. Üniversite yaşamından önce öğrenim görülen çevre ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Çizelge 3.9. *Üniversite Yaşamından Önce Öğrenim Görülen Çevre ve BYM Kullanan*

Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark

Gruplar arası	8,534	3	2,845	4,777	0,003	1-3, 2-3
Gruplar içi	287,601	483	0,595			
Toplam	296,135	486				

Çizelge 3.9' daki bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının üniversite yaşamından önce öğrenim görülen çevre değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmektedir [$F(3, 483)=4,777, p<0,01$].

3.1.10. Yükseköğrenim süresince kalınan yer ve bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yükseköğrenim süresince kalınan yer değişkeni açısından incelenmesine yönelik betimsel istatistik sonuçları Çizelge 3.10'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.10. *Yükseköğrenim Süresince Kalınan Yer ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik*

Tutum Değişkenlerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	6,829	5	1,366	2,271	0,047	2-3, 2-4
Gruplar içi	288,721	480	0,602			
Toplam	295,551	485				

Çizelge 3.10'daki bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yükseköğrenim süresince kalınan yer değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği anlamına gelmektedir [$F(5, 480)=2,271, p<0,05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla gerçekleştirilen LSD testi sonuçlarına göre, farklılık ailesiyle beraber kalan öğrencilerle, arkadaşla beraber evde kalan öğrenciler arasında görülmektedir. Ailesiyle beraber kalan öğrencilerle ile devlet yurdunda kalan öğrenciler arasında da farklılık bulunmaktadır.

3.1.11. BYM kullanılan bir ortamda bulunma ve bym kullanan bireylere yönelik

tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının BYM kullanılan bir ortamda bulunma değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için gerçekleştirilen Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Çizelge 3.11’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.11. *BYM Kullanılan Bir Ortamda Bulunma ve BYM Kullanan Bireylere Yönelik*

Tutum Değişkenlerine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	ss	t	p
Bulunmuş	179	3,03	0,85	7,164	0,000
Bulunmamış	290	2,50	0,66		

Çizelge 3.11’de gösterilen bulgulara göre BYM kullanılan bir ortamda bulunmuş olan üniversite öğrencileri ile böyle bir ortamda bulunmamış üniversite öğrencileri arasında, BYM kullanan bireylere yönelik tutum açısından, anlamlı bir farklılık bulunmaktadır [$t(308,274)=7,164; p<0,005$].

3.1.12. Ailede bym kullanan ya da bym tedavisi görmüş bireylerin bulunması ve

bym kullanan bireylere yönelik tutum değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının ailede BYM kullanan ya da BYM tedavisi görmüş bireylerin bulunması değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için gerçekleştirilen Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Çizelge 3.12’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.12. *Ailede BYM Kullanan ya da BYM Tedavisi Görmüş Bireylerin Bulunması ve*

BYM Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Değişkenlerine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	ss	t	p
Yok	419	2,65	0,76	3,512	0,000

Var 48 3,06 0,83

Çizelge 3.12’de gösterilen bulgulara göre ailesinde BYM kullanan ya da BYM tedavisi görmüş bireyler bulunan üniversite öğrencileri ile ailesinde böyle bireylerin bulunmadığı üniversite öğrencileri arasında, BYM kullanan bireylere yönelik tutum açısından, ailesinde böyle bireyler bulunan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır [t(465)=3,512; p<0,001]. Bu sonuçlar, ailede BYM kullanan ya da BYM tedavisi görmüş bireylerin bulunmasının, BYM kullanan bireylere yönelik tutumları anlamlı derecede farklılık bulunmaktadır.

3.1.13. BYM’leri bilip bilmeme ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM’leri bilip bilmeme durumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.13’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.13. *BYM’leri Bilip Bilmeme ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare Testi*

Sonuçları

		Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	Sd	p
		N	%	N	%	N	%			
Esrar	Biliyor	199	80,6	176	82,8	375	82,8	1,869	1	0,172
	Bilmiyor	48	19,4	30	17,2	78	17,2			
Eroin	Biliyor	181	73,3	160	77,7	341	75,3	1,163	1	0,281
	Bilmiyor	66	26,7	46	22,3	112	24,7			
Kokain	Biliyor	170	68,8	135	65,5	305	67,3	0,553	1	0,457
	Bilmiyor	77	31,2	71	34,5	148	32,7			
Ecstasy	Biliyor	109	44,1	45	21,8	154	34,0	24,859	1	0,000
	Bilmiyor	138	55,9	161	78,2	299	66,0			
Diğer	Biliyor	143	57,9	58	28,2	201	44,4	40,247	1	0,000
	Bilmiyor	104	42,1	148	71,8	252	55,6			

Çizelge 3.13 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin BYM'lerden esrar, eroin ve kokaini bilip bilmeme durumları cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ancak ecstasy [$\chi^2(1)=24,859$; $p<0,001$] ve diğer BYM'leri [$\chi^2(1)=40,247$; $p<0,005$]. Buna göre erkek öğrenciler ecstasy maddesini %44,1 oranında, kadın öğrenciler ise %21,8 oranında bilmektedir. Diğer BYM'leri erkek öğrenciler %57,9 oranında bilirken kadın öğrenciler %28,2 oranında bilmektedir.

3.1.14. BYM'lerin temin edildiği yerlere ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine

ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM'lerin temin edildiği yerlere ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.14'te gösterilmiştir.

Çizelge 3.14. *BYM'lerin Temin Edildiği Yerlere İlişkin Görüşler ve Cinsiyet Değişkenlerine*

İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	sd	p
		n	%	N	%	N	%			
Sokak satıcıları	Evet	194	75,8	151	69,3	345	72,8	2,523	1	0,112
	Hayır	62	24,2	67	30,7	129	27,2			
Arkadaş çevresi	Evet	168	65,4	161	73,9	329	69,3	3,987	1	0,046
	Hayır	89	34,6	57	26,1	146	30,7			
Bar ve disko	Evet	124	48,2	108	49,5	232	48,8	0,079	1	0,779
	Hayır	133	51,8	110	50,5	243	51,2			
Diğer yerler	Evet	51	19,8	29	13,3	80	16,8	3,532	1	0,060
	Hayır	207	80,2	189	86,7	396	83,2			

Çizelge 3.14'te verilen Kay-Kare testi sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin BYM'lerin sokak, arkadaş çevresi, bar ve disko ya da diğer yerlerden temin edilmesi hususunda cinsiyet açısından herhangi bir farklılığa rastlanmamaktadır ($p>0,05$).

3.1.15. BYM kullanma nedenlerine ilişkin görüşler ve cinsiyet değişkenlerine

ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanma nedenlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.15'te gösterilmiştir.

Çizelge 3.15. *BYM Kullanma Nedenlerine İlişkin Görüşler ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları*

		Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	Sd	p
		N	%	N	%	N	%			
Merak	Evet	188	70,7	163	72,1	351	71,3	0,125	1	0,723
	Hayır	78	29,3	63	27,9	141	28,7			
Özenti	Evet	185	69,5	151	66,8	336	68,3	0,422	1	0,516
	Hayır	81	30,5	75	33,2	156	31,7			
Arkadaş /Tanıdık	Evet	156	58,9	145	64,2	301	61,3	1,440	1	0,230
	Hayır	109	41,1	81	35,8	190	38,7			
Anne /Baba	Evet	32	12,1	30	13,3	62	12,7	0,174	1	0,676
	Hayır	233	87,9	195	86,7	428	87,3			
Akraba	Evet	41	15,5	21	9,3	62	12,7	4,149	1	0,042
	Hayır	224	84,5	204	90,7	428	87,3			
Diğer	Evet	63	24,0	29	12,9	92	18,9	9,83	1	0,002
	Hayır	199	76,0	196	87,1	395	81,1			

Çizelge 3.15'e göre üniversite öğrencilerinin BYM kullanmanın birer nedeni olarak merak, özenti, arkadaş/tanıdık ve anne-baba gibi etmenlere ilişkin görüşleri cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ancak kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında BYM kullanma nedeni olarak akraba [$\chi^2(1)=4,149$; $p<0,05$] ve diğer etmenlerin [$\chi^2(1)=9,83$; $p<0,01$] gösterilmesi açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

3.1.16. BYM kullanma durumu ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanma durumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.16'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.16. *BYM Kullanma Durumları ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare Testi*

Sonuçları

BYM Durumu	Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	Sd	p
	N	%	n	%	N	%			
Hiç denemeyen	149	64,5	182	88,8	331	75,9	40,46	4	0,000
Bir kez deneyen	23	10,0	8	3,9	31	7,1	5		
Birkaç kez deneyen	16	6,9	9	4,4	25	5,7			
Kullanıp bırakan	16	6,9	0	0	16	3,7			
Halen kullanan	27	11,7	6	2,9	33	7,6			

Çizelge 3.16’da yer alan bulgular, üniversite öğrencilerinin BYM kullanma durumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterdiği anlamına gelmektedir [$\chi^2(4)=40,465$; $p<0,001$]. Buna göre erkek öğrenciler BYM’leri %64,5 oranında hiç denememişken, kadın öğrenciler bu maddeleri %88,8 oranında hiç denememiştir. BYM’leri halen kullanma oranları dikkate alındığında ise bu oranlar erkekler için %11,7; kadınlar içinse %2,9’dur.

3.1.17. BYM’lerin denendiği ilk dönem ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM’leri denedikleri ilk dönemin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.17’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.17. *BYM’lerin Denendiği İlk Dönem ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare*

Testi Sonuçları

	Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	sd	p
	n	%	N	%	N	%			
İlkokul	20	23,5	7	35,0	27	25,7	2,532	2	0,282
Ortaokul	15	17,6	1	5,0	16	15,2			
Lise ve sonrası	50	58,8	12	60,0	62	59,0			

Çizelge 3.17 incelendiğinde anlaşılacağı gibi üniversite öğrencilerinin BYM'leri denedikleri ilk dönem, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$\chi^2(2)=2,532$; $p>0,05$].

3.1.18. İlk denenen bym ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin denedikleri ilk BYM'nin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.18'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.18. İlk denenen BYM ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	sd	p
		n	%	n	%	N	%			
Esrar,Eroin, Kokain, Ecstasy	Deneyen	4	46,5	5	23,8	45	42,1	3,570	1	0,059
	Deneme yen	0 6		16	76,2	62	57,9			
Diğer	Deneyen	5	58,1	15	71,4	65	60,7	1,250	1	0,264
	Deneme yen	0 6		6	28,6	42	39,3			

Çizelge 3.18 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ilk denedikleri maddeler arasında esrar, eroin, kokain ve ecstasy maddelerinden en az birinin olması yönünde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık gözlenmektedir [$\chi^2(1)=5,258$; $p<0,05$]. Buna göre erkek öğrencilerin ilk denedikleri BYM'ler arasında esrar, eroin, kokain ya da ecstasy maddelerinden en az birinin bulunma oranı %46,5 iken, kadın öğrenciler için bu oran %19'dur. Diğer maddelerin ilk denenen BYM'ler arasında olup olmaması açısından incelendiğindeyse kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$\chi^2(1)=1,250$; $p>0,05$].

3.1.19. BYM deneme nedenleri ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin BYM deneme nedenlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen Kay-Kare (χ^2) testi sonuçları Çizelge 3.19’da gösterilmiştir.

Çizelge 3.19. *BYM Deneme Nedenleri ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Kay-Kare Testi*

Sonuçları

		Erkek		Kadın		Toplam		χ^2	Sd	p
		n	%	n	%	N	%			
Merak	Evet	47	56,0	8	44,4	55	53,9	0,790	1	0,374
	Hayır	37	44,0	10	55,6	47	46,1			
Özenti	Evet	18	21,2	6	33,3	24	23,3	1,228	1	0,268
	Hayır	67	78,8	12	66,7	79	76,7			
Arkadaş /Tanıdık	Evet	31	36,5	7	38,9	38	36,9	0,037	1	0,847
	Hayır	54	63,5	11	61,1	65	63,1			
Anne- Baba/Akraba	Evet	10	11,8	5	27,8	15	14,6	3,061	1	0,080
	Hayır	75	88,2	13	72,2	88	85,4			
Diğer	Evet	26	31,0	4	22,2	30	29,4	0,544	1	0,461
	Hayır	58	69,0	14	77,8	72	70,6			

Çizelge 3.19, üniversite öğrencilerinden BYM deneyenlerin, bu maddeleri deneme nedenlerinin merak, özenti, arkadaş/tanıdık, anne-baba/akraba ya da diğer nedenler olması dikkate alındığında cinsiyet açısından herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

3.2. Tartışma

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir [$t(483,39)=5,82, p<0,001$].

Ergenlik çağında bir kez denenen alkol ve sigara gibi yasal bir madde ileriki yıllarda diğer zararlı maddelere olan eğilimi artırabilmektedir. Maddeler arası geçiş genellikle sigaradan alkole, alkolden esrar ve diğer zararlı maddelere doğru olmakta ve cinsiyete göre değişkenlik göstermektedir. Erkeklerde alkol esrarın kullanımına öncülük etmekte, bu maddelerin kullanılmaya başlaması diğer yasa dışı maddelerin öncülü olmaktadır. Kadınlarda ise geçiş genellikle alkol, sigara ve esrardan diğer maddelere doğru olmaktadır. Yapılan çalışmalarda bağımlılık yapan bir maddeyi yalnızca deneyen ergenin çoğunlukla ileriki yaşantısında madde kullanımına devam etmediği, yalnızca bir kısmının sonraki yaşantısını ve gelişimini etkileyecek düzeyde madde kullanımına devam ettiği tespit edilmiştir (Görgün, 2009). Tansel (2006) ve İlhan (2013) cinsiyet değişkeninin; Coşkun (2008) cinsiyet, okul başarısı, barınma yeri, annenin eğitim ve çalışma durumu, aile ve arkadaşların madde kullanımı ve aile gelir düzeyi gibi değişkenlerin; Görgün, Tiryaki ve Topbaş (2010) cinsiyet ve öğrencinin beraber yaşadığı kişiler gibi değişkenlerin madde kullanımında etkili olduğunu belirtmiştir. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır [$F(3, 468)=0,920, p>0,05$].

Uluğ (1997)'a göre, bağımlılık yapıcı maddeleri deneme/kullanma etmeni açısından sıklık ve yaygınlık oranları 18 ile 29 yaş grubu arasında en yüksek olup, 30 ile 44 ve 45 ve üstü yaş gruplarında giderek düşmektedir. Yaş gruplarına özgü sıklık ve yaygınlık oranlarına dayanılarak elde edilen sonuçlar, madde bağımlılığı gelişme riskinin ve sıklığının 15 ile 44 yaşları ve özellikle 15 ile 25 yaşları arasında yoğunlaştığını göstermektedir. Böylece belirtilen yaş grubunda başlayacak madde kullanımına bağlı olarak kişide toleransın gelişimiyle maddelere yönelik olumlu bir bakışın gelişimine neden olabilecektir. Bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının sınıf düzeyi değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir [$F(3, 403)=2,677, p<0,05$].

İstanbul Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada alkol ve madde bağımlılığı incelenmiştir. 1982-1983 yıllarında üniversite 4.sınıfta okuyan öğrencilerden

rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilen 567 öğrencinin % 67'sinin sakinleştirici ilaçları hiç kullanmadığı, % 33'ünün de çeşitli derecelerde kullandığı belirtilmektedir. LSD ve esrar türevi olan marihuana gibi maddeleri bir ya da birkaç kez kullananların oranı %1, esrarı zaman zaman kullananların oranı ise % 0.8 olarak bulunmuştur (Eksi, 1986). Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının anne-baba birliktelik durumu değişkeni açısından anlamlı derecede farklılaşmadığı söylenebilmektedir [F(2, 483)=0,751; p>0,05].

Süngü (2014)'e göre anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin %73.8'i (n= 392) alkolü hiç kullanmadığını ifade etmişken, %17.9'u (n= 95) yalnızca denedim, %1.5'i (n= 8) kullanıyordum bıraktım, %6.8'i (n= 36) halen alkol kullanıyorum şeklinde cevap vermiştir. Anne babası ayrı olan öğrencilerinin %35.3'ü (n= 6) alkolü hiç kullanmadığını ifade etmişken, %41.2'si (n= 7) yalnızca denedim, %23.5'i (n= 4) halen kullanıyorum karşılığını vermişlerdir. Anne ya da babası veya her ikisi de vefat etmiş olan öğrencilerin %87.5'i (n= 21) alkolü hiç kullanmadığını ifade etmişken, %12.5'i (n= 3) yalnızca denedim karşılığını vermişlerdir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklememektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir [F(5, 481)=1,149, p>0,05].

Tot ve Arkadaşları (2001)'nin, Mersin Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, iktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Su Ürünleri Fakülteleri'nde öğrenim gören, 481'i erkek (% 46.6), 420'i kız (% 53.4) olmak üzere toplam 901 öğrenciyle yaptıkları "Mersin Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığı ve ilişkili özellikler" konulu araştırmada; öğrencilerden 123'ünün (% 13.7) annelerinin okur-yazar olmadığı, 84'ünün (% 9.3) annelerinin okur-yazar ancak mezun olmadığı, 408'inin (% 45) annelerinin ilkokul mezunu olduğu, 205'inin (% 22.7) annelerinin ortaokul veya lise mezunu olduğu ve öğrencilerin 81'inin (% 9) annelerinin üniversite ya da yüksek okul mezunu olduğu saptanmıştır. Aynı araştırma içerisinde, annelerin eğitim durumunun öğrencilerin madde kullanımıyla ilişkisini inceleyen bulguya rastlanmazken, aynı çalışmada incelenen alkol ve sigara kullanımıyla ilgili olarak, annelerin eğitim düzeyi arttıkça gençlerin madde kullanım oranlarının arttığı belirtilmektedir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir [F(5, 476)=1,074, p>0,05].

Tot, Yazıcı ve Yazıcı, (2001)'nin, 2001 yılında Mersin Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Su Ürünleri Fakülteleri'nde öğrenim gören, 481'i erkek (% 46.6), 420'i kız (% 53.4) olmak üzere toplam 901 öğrenciyle yaptıkları "Mersin Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığı ve ilişkili özellikler" konulu araştırmada; öğrencilerden 17'sinin (% 1.8) babalarının okur-yazar olmadığı, 42'sinin (% 4.6) babalarının okur-yazar ancak mezun olmadığı, 342'sinin (% 37.6) babalarının ilkokul mezunu olduğu, 313'ünün (% 34.4) babalarının ortaokul veya lise mezunu olduğu ve öğrencilerin 187'sinin (% 21.2) babalarının üniversite ya da yüksek okul mezunu olduğu saptanmıştır. Aynı araştırma içerisinde, babalarının eğitim durumunun öğrencilerin madde kullanımıyla ilişkisini inceleyen bulguya rastlanmazken, aynı çalışmada incelenen alkol ve sigara kullanımıyla ilgili olarak, babaların eğitim düzeyi arttıkça gençlerin alkol kullanım oranlarının arttığı belirtilmektedir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının aylık gelir değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir [F(3, 448)=1,201, p>0,05].

Süngü (2014)' e göre öğrencilerin gelir durumlarına bağlı olarak sigara ve alkol kullanımının farklılık gösterip göstermediğine ilişkin kay kare testi sonuçlarına göre; öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelir seviyeleri sigara (X^2 48.632, p< .05) ve alkol (X^2 190 1.235, p< .05) kullanımında anlamlı farka neden olmaktadır. Buna göre ailesinin aylık ortalama geliri 2000 lira veya daha yüksek olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla sigara ve alkol kullanmakta oldukları görülmektedir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklememektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının üniversite yaşamından önce öğrenim görülen çevre değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği anlamına gelmektedir [F(3, 483)=4,777, p<0,01].

Akvardar ve diğerleri (2001), Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, sigara, alkol ve madde kullanımı ile ilgili olarak, 74'ü (% 61) erkek, 47'si (%39) kız olmak üzere

toplam 121, II. Sınıf öğrencisi yaptıkları araştırmada; öğrencilerin 14'ünün (% 11.8) yakın çevrelerinde madde kullanan birinin olduğunu belirtmiştir. Yakınlık derecelerini akraba veya arkadaş olarak belirten öğrencilerin, yakın çevrelerinde madde kullanan kişilerin, esrar, eroin ve kokain kullandıklarını belirtmişlerdir. Yakın çevrelerinde madde kullanımını bildirenler arasında madde kullanımı daha fazladır ($p=0.03$). Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklememektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının yükseköğrenim süresince kalınan yer değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği anlamına gelmektedir [$F(5, 480)=2,271, p<0,05$].

Ögel ve Tamar (1996)'a göre, bağımlılık yapıcı madde kullanan öğrencilerin çoğunluğunun maddeyi ilk kez arkadaşlarının evinde denediklerini belirttikleri saptanmıştır. Bu doğrultuda, yaşanan çevre, arkadaş faktörleri de göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin üniversitede öğrenim gördükleri yıllar içerisinde, madde kullanan kişilerle arkadaşlık yapmaları ve bu maddelerin kullanıldığı ortamlarda bulunmaları nedeniyle, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik olumlu bir bakış geliştirdikleri söylenebilir. Madde kullanılan ortamda bulunmak birey üzerinde, maddeleri kullanan bireylere ve kullanılan maddelere yönelik tolerans gelişimi gösterebilmektedir. Bununla beraber bireyde, madde kullanımı düşüncesi kabul edilebilir hale gelebilmektedir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklememektedir.

Üniversite öğrencilerinin BYM'leri bilip bilmeme durumlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Altıntaş ve diğerlerinin (2004) Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, 79'u (% 42.7) erkek ve 106'sı (% 57.3) kız olmak üzere toplam 185, 1. Sınıf Öğrencisi ile madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumlarına ilişkin yaptıkları araştırmada; 169 (% 91.4) öğrencinin eroin maddesini bildiği, 157 (% 84.9) öğrencinin kokain maddesini bildiği, 156 (% 84.3) öğrencinin tiner maddesini BYM olarak bildiği, 154 (% 83.2) öğrencinin esrar maddesini bildiği, 143 (% 77.3) öğrencinin ecstasy maddesini bildiği saptanmıştır. BYM'i bilme/bilmeme etmenine göre, her iki araştırmada da en çok bilinen bağımlılık yapıcı maddelerin, eroin ve kokain maddeleri olduğu ve buda araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir. Yapılan bu çalışma çalışmamızı desteklemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Genel olarak araştırmada elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri açısından bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarında erkek lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Erkek öğrencilerin tutumları kadın öğrencilerin tutumlarına oranla daha yüksek çıkmıştır. Erkek öğrencilerin BYM kullanan bireylere tutumları açısından bilinç düzeyi, kız öğrencilerinkine oranla daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Bir başka bulguda, farklı yaş gruplarındaki üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının anlamlı olarak farklılık saptanmamıştır. Bu çalışmaya göre, öğrencilerin yaş düzeyi arttıkça madde kullanan bireylere yönelik tutumlarında bir farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle, öğrencilerinin yaş gruplarının değişmesi ve yaşlarının artması BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarında önceki yıla göre bir değişiklik bulunmamıştır.

Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarında, öğrenim gördükleri fakülte/MYO açısından farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, İslami ilimler fakültesi ile Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik Mimarlık fakültesi, teknoloji fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakülteleri arasında bulunmaktadır. İslami ilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerinin tutumlarında, diğer(Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik Mimarlık fakültesi, teknoloji fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi) fakültele göre anlamlı farklılığın bulunması, öğrenim görülen alanın etkisinin olduğunu söyleyebilmekteyiz. Bu bağlamda İslami ilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarında tolerans göstermeyebilmektedirler.

Bir diğer bulguda, öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarında, anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin anne ve babaların eğitim durumları, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarında bir değişikliğe neden olmamıştır. Başka bir ifade ile üniversite öğrencilerinin anne baba eğitim düzeylerinden etkilenerek bir tutum içerisinde olmadıkları, öğrencilerinin tutumlarında kendi eğitim düzeyleri doğrultusunda hareket

ettikleri söylenebilmektedir. Öğrencilerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarında, bağımlılık yapıcı maddelerin bilinmesi, zararları ve kötü etkilerinin daha bilinçli bir şekilde öğrencilere aktarılmış olmaktadır. Bu konuda bilinçli davranan öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeler ve bunların kullanıldığı ortamlarda bulunma konularında kendilerini uzak tutabildikleri söylenebilir.

Öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunma durumları ve bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma durumuna göre, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklara rastlanılmıştır. Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmuş ve bağımlılık yapıcı maddeleri denemiş/kullanmış olan öğrencilerin tutumları, ortamda bulunmamış ya da bağımlılık yapıcı maddeleri denememiş/kullanmamış olan öğrencilerin tutumlarına oranla daha olumlu olduğu söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, bu maddelerin kullanıldığı yerlerde bulunuyor olmak ya da bu maddeleri denemek/kullanmak öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeler ve bu maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarındaki değişimleri etkilediği söylenebilmektedir. Bu durumun, madde kullanımına onay vermeye ve hatta madde kullanmaya başlama açısından büyük risk taşıyabilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre esrar, ecstasy gibi bağımlılık yapıcı maddeleri bilme/bilmeme durumları açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır, eroin ve kokain maddeleri ile diğer olarak belirtilen diğer bağımlılık yapıcı maddeleri bilme/bilmeme durumu bakımından erkekler lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın bir başka bulgusuna göre, öğrencilerin cinsiyetlerine göre BYM leri deneme/ kullanma nedenleri araştırıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu durum hem kadın hem erkek öğrencilerinin BYM kullanma nedenlerinin merak, özenti, arkadaş/tanıdık, anne-baba/akraba ya da diğer nedenler şeklinde olmaktadır. Öğrencilerin deneme/kullanma nedenleri açısından, aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır, fakat merak, özenti, arkadaş ve akraba faktörleri gibi bağımlılık yapıcı maddeleri deneme/kullanma nedenleri açısından, kadınlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kadınların sosyal hayattaki devinimlerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu, cinsel farkından kaynaklı olarak tutum ve davranışlarında erkeklere oranla daha iyi gözlem ve yorumlamada buldukları söylenebilir.

Bu araştırma incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarında ve bağımlılık yapıcı maddelere ilişkin tutum ve davranışlarında, bu maddeleri tanıma, bilme ve zararlarını öğrenme konularında rehberlik hizmetine ve danışmaya gereksinim duydukları görülmektedir. Öğrencilerin yüksek öğrenim dönemlerinin başlaması ile öğrencilerin yeni ortam ve sosyal yaşantıya dahil olmaları bağımlılık yapıcı madde ile tanışmaları ve hatta kullanmaları açısından riskli bir dönem olan üniversite sürecinde, öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddelerin zararları ve oluşabilecek problemler, hatta sağlıkları açısından ne derece tehdit edebileceğini, çok iyi şekilde öğrencilere aktarılmalı ve bu doğrultuda madde kullanımı engellemeye ve aktarmaya yönelik eğitim çalışmalarının yapılması çok önemli olmaktadır. Dolayısıyla, bağımlılık yapıcı madde kullanımını engelleme ve öğrencileri bilinçlendirme eğitimleri üniversiteler bazında verilmelidir. Bağımlılık yapıcı maddelere bağlı problemlerin tanınması, madde bağımlılığına karşı koruma, madde kullanımını önleme, madde bağımlılığını tedavi ve rehabilitasyon konusunda kalıcı yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir. Üniversite öğrencilerine yönelik olarak, gün geçtikçe olumsuz yönde artarak devam eden bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile ilgili olarak, bilinçlendirme ve kullanımı önleme eğitimi verilmelidir. Bağımlılık yapıcı maddelere ile mücadeleye yönelik, tüm topluma, özellikle de Danışma Merkezlerine, insan psikolojisi ile ilgilenen tüm kurumlara, sağlık hizmeti veren kurumlara ve tüm kolluk kuvvetlerine bu konu ile ilgili, ulusal politikaların ve programların oluşturulmasında önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Abar, C., ve Turrisi, R. (2008). How Important are Parents During the College Years? A Longitudinal Perspective of In direct Influences Parents Yield on Their College Teens' Alcohol Use. *Addictive Behaviors*, 33, 1360–1368.
- Akers, R.L. (1977). *Deviant behaviour, A Social Learning Perspective* Belmont, CA: Woodsworth.
- Akvardar, Y. Aslan B, Ekici B, Ögün E ve Şimşek T., (2001). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi 121. dönem 2. sınıf öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı, *Bağımlılık Dergisi*, 2 (2),49-52.
- Akvardar, Y., Demiral, Y., Ergör, G., Bilici, M. ve Özer, Ö. (2003). Substance use in a sample of Turkish medical students. *Drug and Alcohol Dependence* 72, 117-121.
- Altındağ, A., Yanık, M., Yengil, E. ve Karazeybek, A. H. (2005). Şanlıurfa'da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 6, 60-64.
- Altıntaş, H. Temel F. , Benli E. , Çınar G , Gelirer Ö., Aylin, G. F., Kernak, A. ve Kundakçı, G. (2004). Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumları, *Bağımlılık Dergisi*, 5(3), 107-114.
- Ashton, C.H. ve Kamali, F. (1995). *Personality, lifestyles, alcohol and drug consumption in a sample of British Medical Students*, Medical Education.
- Azrin, N.H. Acierno, R., Kogan, E.S., Donohue, B., Besalel, V.A., ve McMahon, P.T., (1996). *Follow-up results of supportive versus behavioral therapy for illiat drug abuse*. Behavioral Research & Therapy.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall. Inc., (22-27.)
- Bandura, A. (1994). "Self-Efficacy", VS Ramachaudran (Edt.) *Encyclopedia Of Human Behavior*.
- Bandura, A., (1986). *Social foundations of thought and action, a social cognitive theory*, EnglewoodCliffs, N.J. PrenticeHall.

- BarretAE, ve Turner RJ, (2006). Family structure and substance use problems in adolescence and early adulthood: Examining explanations for the relationship. *Addiction*, 101:109-120.
- Bay, A. (2003). Bilişsel davranışçı terapilerin tarihi. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3) Dergisi-11*. (Ek.2), 5.
- Bayhan, V. (2002). Genç kimliği: Üniversite gençliğinin sosyolojik profili: İnönü Üniversitesi uygulaması. (Yayınlanmamış Araştırma) Malatya: İnönü Üniversitesi. 11, 39-41.
- Beck, W., F.D.; Newman, C.F. ve Liese, B.S., (1991). *Cognitive therapy of cocaine abuse: A Treatment Manual*. Unpublished manuscript.
- Beck, A.T., Wright, F.D, Newman, C.F, ve Liese, BS. 1993. *Cognitive Therapy of Substance Abuse*. New York: Guilford.
- Beck, J. (2001). *Bilişsel Terapi, Temel İlkeler ve Ötesi*. (Çev. Şahin, M. N.). Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları. 2.baskı.148-153.
- Buysse, W. H. (1997). Behaviour Problems and Relationships with Family and Peers During Adolescence. *Journal of Adolescence*, 20(6), 645-659.
- Cappell, H. ve Herman, C.P., (1972). *Alcohol and tension reduction: A Review*, QJ Stud Alcohol.
- Carroll, K.M. Rounsaville, B.J. ve Bryant, KJ., (1992). *Alcoholism in treatment-seeking cocaine abusers: Clinical and Prognostic Significance*.
- Carroll, K.M. Rounsaville, B.J. ve Gawin, F.H. (1991). *A Comparative trial of psychotherapies for ambulatory cocaine abusers: Relapse Prevention and Interpersonal Psychotherapy*.
- Cloninger, C.R., (1999). *Genetics of substance abuse treatment*, American Psychiatric Pres.
- Coşkun, F. (2008). *Gaziantep Üniversitesi merkez kampüsündeki lisans öğrencilerinde alkol ve madde kullanma durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi, Gaziantep.
- Coşkunol H., (2014). Madde kullanım bozukluklarına genel bakış: Bağımlılık yapan maddeler ve toksikoloji kitabı, 1-12.

- Cömert, I. T. ve Narter, M., (2013). Study of Substance Abuse on Students of Vocational Sciences and Faculties in İstanbul Aydın University. *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-11.
- Dalkılıç, A., Yılmaz, H., Unlu, A. ve Evcin, U., (2013). Prajapati, P.ve Pumariega, A. J. Risk Factors for Suicidal Ideation among High School Students in Istanbul. *Adolescent Psychiatry*, 3(1),102-113.
- Dodes, L. M., (1990). *Addiction, helplessness and NarcissisticRage*. Psychoanal Q. *The self-medication hypothesis of addictivedisordersfocus on heroin and cocaine dependence*. Am. J. Psychiatry.
- Eksi, A., (1986). *Üniversiteli gençler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Yayınları.
- Eliot, D.S. Huizinga, D. ve Ageton, S.S., (1985). *Explaining delinquency and drug us*, Beverly Hills, Sage Publications.
- Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B. ve Fırat, E., (2016). Alkol ve madde bağımlılığı olan bireylerin başa çıkma tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 545- 556.
- Evren C, Evren B, Yancar C. ve Erkiran M., (2007). Temperament and character model of personality profile of alcohol and drug dependent inpatients. *ComprPsychiatry*, 48: 283-288.
- Ferguson, K. M. (2006). Social Capital and Children's Wellbeing: A Critical Synthesis of the International Social Capital Literature. *International Journal of Social Welfare*, 15(1), 2-18.
- Flaherty, J.A. ve Richman J.A., (1993). *Substance use and addiction among medical students, residents and physicians*. Psyc. Clinics of North America.
- Gay, L.P. (1987) *Educational research competences for analysis and appliancetion*. columbus: Merrill Publishing Company.
- Görgün, S. (2009). Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımı ve anne babaya bağlanma biçimleri ile ilişkisi. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Görgün, S., Tiryaki A. ve Topbaş, M., (2010). Üniversite öğrencilerinde madde kullanma ve anneye bağlanma biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 305-312.
- Herken, H. Özkan ve Bodur, S., (1997). Gençlerde sigara kullanımı ile ana-baba tutumu ve sosyo-demografik özellikler ilişkisi. *Genel Tıp Dergisi*, 7(4),189-193.
- Hong, S. M. ve Giannakopoulos, E. (1994). Effects of age, sex and university status on life satisfaction. *PsycholRep*; 74 99-103.
- İlhan, T., (2013). Üniversite öğrencilerinde yaşam amaçları ve madde kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 183-196.
- İnandı, T., Özer, C., Akdemir, A., Akoğlu, S. Babayiğit, C., Turhan, E. Sangün ve Ö. Violence, (2009). Psychological features, and substance use in High School Students in Hatay: A cross-sectional Study. *Trakya Üniversitesi. Tıp Fakültesi Dergisi*, 26(3), 189-196.
- Jaffe, JH. ve Anthony JC., (2005). *Substance-related disorders: introduction and overview. In Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 8th ed. (Eds HI Sadock, VA Sadock): 1137-1167.
- Kalyoncu, A., (2005). Eroin bağımlılığı. *Türkiye Klinikleri Dergisi, J Int. Med. Science*, 4 (7), 14-18.
- Kaplan, H.B., (1975). *Increase in self rejection as an antecedent of deviant responses*, J. Youth Adolescence.
- Karlıkaya, C., (2005). Tütün ve ortak hava yolu. *Solunum Dergisi*, 7, 29-40
- Kaya, N. ve Çilli, A. S., (2002). Üniversite öğrencilerinde nikotin, alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi*; 3 91-97.
- Kayaalp, O. Ve Uzbay, T., (2012). İlaç kötüye kullanımı ve ilaç bağımlılığı, akılcı tedavi yönünden tıbbi farmakoloji (13.Baskı). 2. Cilt.846-868.
- Khantzian, EJ., (1985). The self-medication hypothesis of addictive disorders: Focus on heroin and cocaine dependence. *Am J Psychiatry*.142(11):1259-64.

- Kılıç, N., (2006). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sigaraya yönelik bilgi, tutum ve davranışları. *Sağlık Bilimleri Dergisi*. 15(2), 87.
- Köknel, Ö., (1983). *Alkolden eroine kişilikten kaçış*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. 1. Baskı, 767.
- Koroğlu E. (1997). *Major depresif bozukluk: Psikiyatri temel kitabı*. (Edt. Güleç C., Koroğlu E.) Hekimler Yayın Birliği, Ankara. (1), 390-421.
- Krystal, Henry and Raskin, (1970) Herbert A. Drug Dependence: Aspects of Ego Functions. Detroit: Wayne State University Press, Pp. 127.
- Lanier, C. A., Nicholson T. ve Duncan, D., (2001). Drug use and mental well being among a sample of under graduate and graduate college students. *J Drug. Educ* 31. 239-248.
- Leahly RL., (2004). *Bilişsel Terapi ve Uygulamaları* (Çev. H. Hacak). İstanbul, Litera Yayıncılık.
- Lorand, J.A., (1948). *Summary of psychoanalytic literature on problems of alcoholism*. *Yearbook of psychoanalysis*, (3) 359-378.
- Luborsky, L., (1984). *Principles of psychoanalytic psychotherapy: A Manual for Supportive-Expressive Treatment*, New York, 207.
- Marlatt, GA. ve Gordon, JR., (1985). *Relapse Prevention: Maintenance Strategies in the Treatment of Addictive Behaviors*. New York, Guilford Press.
- Mayda, A.S., Gerçek, Ç. G., Gümüş, G., Demir, S., Deniz, M., Sürücü, Z. P., Konuk, M., Türkmay, M. ve Taner, H., (2010). Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinde sigara ve alkol kullanımı sıklığı ve kullanmaya başlama nedenleri. *Düzce Tıp Dergisi*, 12 (3), 7-14.
- Morrow, V., (2001). Young People's Explanation and Experiences of Social Exclusion: Retrieving Bourdieu's Concept of Social Capital. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 21(4/5/6), 37-63.

- Nissel, M., Nomiks, G.G. ve Svenson, T.H., (1994). *Systemic nicotine induced dopamin release in therat nucleusaccumbens is regulated by nicotin icreceptors in the ventral tegmantal area*. Synapse.
- Nunes, EV., McGrath, PJ. ve Quitkin, FM., (1995). Treatin ganxiety in patients wit halcoholism. *J ClinPsychiatry*, 56:3-9.
- Odek-Ogunde, M. ve Pande-Leak, D., (1999). *Prevalance of substance use of a among students in a Kenya University*, A Preliminary Report, East African Medical.
- Ögel, K., (2001). İnsan, yaşam ve bağımlılık: Tartışmalar ve gerekçeler. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık. (1), 49.
- Ögel, K., Armağan, E., Eke C.Y. ve Taner, S., (2007). Madde deneyen ve denemeyen ergenlerde sosyal aktivitelere katılım: İstanbul Örneklemi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 18-23.
- Özcebe, H., (2007). Gençlerde riskli davranışlar ve sağlığın geliştirilmesi. *XI. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri kitabı*. 149-53.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, N.A., (2016). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. 14. Baskı. 511-555. İstanbul: Evrim Basımevi.
- Project Match Research Group, (1997). Matching alcoholism treatmentstoclientheterogeneity: Project Match post treatment drinking outcomes. *J StudAlcohol*, 58:7-29.
- Sencer, M. ve Sencer, Y., (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. (1.baskı). Ankara, 470.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., ve Çinko, M., (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS ile veri analizi* (3. baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Solso, R., L., Maclin, M. K. ve Maclin, O.H., (2007). *Bilişsel Psikoloji*, (Çev. Din, A.). İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları, 715.
- Straussner, S. L., (2012). Clinical treatment of substance abusers: Past, present and future. *ClinSocWork J*, (11), 127-133, 217.
- Süngü, H., (2014). Üniversite öğrencilerinin zararlı madde kullanımına ilişkin tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 167-194.

- Tamer, M. ve Aydın, C., (1998). Ergenlikte madde kullanımı. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 1 (2), 305-321.
- Tansel, B., (2006). *Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Tarlacı, N.,Yeşilbursa D, Türkcan, S. Saatçioğlu, Ö. ve Yaman, M. (1997). B kümesi kişilik bozukluklarında kendini yaralamanın özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*,8 (1), 29-35.
- TBMM (2009). Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Kaçakçılığının Önlenmesi Alanlarında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri. TBMM Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Ankara: TBMM.
- Tezbaşaran, A.A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme*. (3. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tot, S. ,Yazıcı A. ve Yazıcı K. (2001). Mersin’de ergenler arasında sigara, alkol ve yasadışı madde kullanım oranlarının yaygınlığı: Ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin karşılaştırılması, *Yeni Symposium*, 4 (2), 77-81
- Townsend, M. C., (2002). Substance related disorders. In: Psychiatric mental health nursing. press2.nd DavisCompany, 221-59.
- Treece, A., (1984). *Assesment of ego functioning in studies of narcotic addiction*, The Broad Scope of Ego Function Assessment, New York.
- Triffleman, E.G.,Delucchi, K. L. ,Marmar, C. ve Ronfeldt, H., (1995). *Childhood trauma and post-traumatic stres disorder in substance abuse inpatients*.
- TUBİM, (2012). Türkiye Uyuşturucu 2012 Raporu. Ankara: REITOX.
- Tunçoğlu, T. (2010). Madde Kullanım Yaygınlığı (Türkiye Uyuşturucu Raporu 2010). Ankara: REITOX.
- Türkaçar, M. H., (2006). *Bilişsel terapi temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB Yayıncılık. 7. Baskı.32-33.

- Ulug, B., (1997). *Madde kullanımı ve ilişkili bozukluklar*. 7. Baskı, Psikiyatri Temel Kitabı. Ankara: Hekimler Birliği Yayınları. 299-320.
- Unlu, A., (2009). *The Impact of Social Capital on Youth Substance Use: Doctoral Dissertation*. Orlando, Fla: University of Central Florida.
- Ültanır, E., (1992). *Yurt dışı yaşantısı geçiren lise öğrencilerinin değerlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ünlü, A. ve Evcin, U., (2014). İstanbul'da liseli gençler arasındaki madde kullanım yaygınlığı demografik faktörlerin etkileri. İstanbul. *Literatür Sempozyum Dergisi*, 1 (2), 2-11.
- Webb, E. Ashton, H. Kelly ve P.,F. Kamali, (1998). *An update on British Medical Students, Life styles, Medical Education*.
- Wurmser, L., (1984). *The role of super ego conflicts in substance abuse and their treatment*, International Journal of Psychoanalytic Psychotherapy.
- Yalçın, M.,Eşsizoğlu, A., Akkoç, H., Yaşan, A. ve Gürgen, F., (2009). Dicle Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını belirleyen risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*,12, 125-133.
- Yeltepe E., H., Yargıç, İ., ve Karagözoğlu, C., (2016). Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi gören yetişkinlerde düzenli egzersizin, depresyon ve yaşam kalitesine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 33-41.

İnternet Kaynakları

- Bağımlılık yapan maddeler. Dünya Uyuşturucu Raporu (2015). http://www.unodc.org/documents/wdr2015/World_Drug_Report_18 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf> adlı adresten 21 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.
- MathersC, D. ve Loncar, D. Projections of global mortality and burden of disease from 2002 to 2030 (2006). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.0030442>adlı adresten 18Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.

National Institute of Drug Abuse, (NIDA), (1999). Principles of Effective Treatment Web site of the NIDA. Available online t. <http://drugnet.bizland.com/Principles.pdf> .adresten 11.04.2018 tarihinde alınmıştır.

Ögel, K., (2013). Bağımlılık yapan maddeler <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf> adresten 3 Mart 2018 tarihinde alınmıştır.

EKLER

EK1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Anket No:

Değerli Katılımcı;

Bu form üniversite öğrencilerimizin “bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarını belirlemek” amacıyla düzenlenmiştir. Tüm dünyada ve son zamanlarda ülkemizde de yaygın hale gelen, önemli bir konu olarak kabul edilen ve her geçen gün olumsuz yönde boyutu genişleyen bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarınızla ilgili bir durum saptaması yapılacaktır. Bu nedenle sorulara içtenlikle yanıt vermeniz beklenmektedir. Bu form kimliğinizle ilgili hiçbir bilgiyi içermemektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Psikolog Nergiz ANT

1. BÖLÜM (Kişisel Bilgiler)

1. Cinsiyetiniz; e () k ()

2. Yaşınız; Belirtiniz.....

3. Bölümünüz (Anabilim Dalınız);.....4. Sınıfınız;.....

5. Anne ve Babanız;

- Birlikte yaşıyorlar,
 Ayrı yaşıyorlar,
 Diğer, belirtiniz.....

6. Anneniz;

- Okur- yazar değil, Okur-yazar, mezun değil, İlkokul, Ortaokul ve dengi,
 Lise ve dengi, Yüksekokul veya fakülte, Lisansüstü veya doktora,

7. Babanız;

- Okur- yazar değil, Okur-yazar, mezun değil, İlkokul, Ortaokul ve dengi
 Lise ve dengi, Yüksekokul veya fakülte, Lisansüstü veya doktora,

8. Ailenizin aylık gelir düzeyini belirtiniz?

- 1- 1.000 TL, 1.000-3.000 TL, 3.000-5.000 TL,
 5.000-8.000 TL. 8.000 TL ve üstü.

9. Üniversite yaşamından önce öğrenim gördüğünüz çevre;

() Köy/Belde () Şehir/İlçe, () Metropol,
Büyükşehir,

10. Yüksek öğreniminiz süresince nerede kalıyorsunuz?

() Yalnız evde kalıyorum, () Ailemle beraber kalıyorum, () Arkadaşımla
evde kalıyorum,

() Devlet yurdunda kalıyorum, () Özel yurttta kalıyorum, () Diğer,
belirtiniz.....

11.Sıklıkla yaptığınız hobileriniz var mı?

() Evet, () Hayır.

EK2.

2. BÖLÜM

BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

12. Aşağıda yazılı bulunan “bağımlılık yapıcı maddelerden” hangilerini biliyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

() Esrar, () Eroin, () Kokain, () Ecstasy, () Diğer, belirtiniz.....

13. Sizce bağımlılık yapıcı maddeler (Esrar, Eroin, Kokain, Ecstasy) nerelerden temin edilmektedir?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

- () Sokak satıcılarından,
() Arkadaş çevresinden,
() Bar ve diskolardan,
() Diğer, belirtiniz.....

14. Bağımlılık yapıcı maddeyi kullanma nedenleri sizce hangileridir? (Birden fazla seçeneği de işaretleyebilirsiniz?)

() Merak, () Özenti, () Arkadaş, tanıdık, () Anne-baba,

- () Akraba, () Diğer, belirtiniz.....

15. Bağımlılık yapıcı madde kullanılan bir ortamda buldunuz mu?

- Evet, buldum. Hayır, bulunmadım.

16. Ailenizde bağımlılık yapıcı madde kullanan veya tedavisini görmüş kimse var mı?

- Kimse yok,
 Var, belirtiniz.....

17. Bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile ilgili olarak; (Yanıtınız “hiç denemedim” ise, 3. bölüme geçiniz)

- Hiç denemedim,
 Bir kez denedim,
 Birkaç kez denedim,
 Kullandım, bıraktım,
 Halen kullanıyorum,

18. Bağımlılık yapıcı maddeyi denemişseniz, ilk denediğiniz dönemi belirtiniz?

- İlkokul döneminde,
 Ortaokul döneminde,
 Lise döneminde,
 Üniversite

19. İlk denediğiniz bağımlılık yapıcı madde; (Birden fazla seçeneği de işaretleyebilirsiniz?)

() Esrar, () Eroin, () Kokain, () Ecstasy, () Diğer, belirtiniz.....

20. Bağımlılık yapıcı maddeyi deneme nedeniniz? (Birden fazla seçeneği de işaretleyebilirsiniz?)

() Merak, () Özenti, () Arkadaş, tanıdık, () Anne-baba, () Akraba, () Diğer, belirtiniz.....

21. Bağımlılık yapıcı madde kullanımından kurtulmak için tedavi gördünüz mü?

() Evet, gördüm, () Hayır, görmedim,

22. Eğer tedavi görmüş iseniz, tedavi gördüğünüz merkez;

() Amatem, () Sağlık kuruluşunda, () Diğer, belirtiniz.....

3. BÖLÜM

(Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği)

Aşağıda bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik duygu düşünce ve davranışları tanımlayan 23 adet madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, maddelerdeki ifadelerle katılıp katılmadığınızı, karşılarında bulunan kutucukların sizce uygun olanına (X) işareti koyarak belirtiniz.	Tamamen Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1- Arkadaşımın bağımlılık yapıcı madde kullanması beni rahatsız etmez.					
2- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kız/erkek arkadaşım olmasını istemem.					
3- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle cinsel ilişkiye girmek istemem.					
4- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin evlenmelerine karşıyım.					
5- Bağımlılık yapıcı madde kullanan arkadaşımın varlığı beni tedirgin eder.					
6- Bağımlılık yapıcı madde kullanan biriyle evlenmek istemem.					
7- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri önemsemem.					
8- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum değerlerini hiçe saydıklarını düşünürüm.					
9- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin başkalarına acı vermekten hoşlandıklarını düşünürüm.					
10- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişiliklerinin gelişmemiş olduğunu düşünürüm.					
11- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum için tehlikeli olduklarını düşünürüm.					
12- Yeni tanıştığım birinin bağımlılık yapıcı madde kullandığını öğrenirsem hemen ilişkiyi keserim.					

13- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle iletişim kurmam.					
14- Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi ile tokalaşmaktan çekinmem.					
15- Ev arkadaşım eve bağımlılık yapıcı madde getirirse ev arkadaşlığımı bitiririm.					
16- Bağımlılık yapıcı madde kullandığını bildiğim biriyle yemek yerim.					
17- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri hor görmem.					
18- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplumun bir parçası olduğunu düşünürüm.					
19- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı kaba davranmam.					
20- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı hoşgörülü davranırım.					
21- Bağımlılık yapıcı madde kullanan bir kişiyi işe alabilirim.					
22- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi ailemle tanıştırmaktan çekinmem.					
23- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi diğer arkadaşlarımla tanıştırmaktan çekinmem.					

EK3.

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 24998744-044-
Konu : Anket Uygulama izni hk.

TOROS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 21/08/2017 tarihli ve 208 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nergiz ANT'ın; *"Üniversite öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanım Yayınlığı ve Bağımlılık Yapıcı Maddelere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi"* başlıklı tez çalışması kapsamında Rektörlüğümüze bağlı ilgi yazı ekinde belirtilen birimlerimizde gerçekleştirmek istenilen anket uygulamasına ilgi yazınız ile izin verilmesi talebinde bulunulmuştur.

Yukarıda bahsi geçen anket çalışmasına Rektörlüğümüzce izin verilmiş olup, Yüksek Lisans Programı öğrenciniz Nergiz ANT' la yapılan telefon görüşmesi neticesinde yapılacak anketin, 15-30 Ekim 2017 tarihleri arasında yapılması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof.Dr.Aydın DURMUŞ
Rektör

Evraza Doğrulamak İçin : http://ebys.batman.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?V=BEIMPZD6

Batman Üniversitesi Merkez Kampüsü 72060 BATMAN
Tel: 4882173604
E-Posta: genelsekreterlik@batman.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için İrtibat: Kemal Rüzgar
Faks: 0(488) 217 36 01
Elektronik ağ:<http://genelsekreterlik.batman.edu.tr/>

EK4.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı:Nergiz ANT

Uyruğu: T.C.

Doğum tarihi ve yeri: 27.07.1986 /Batman

Medeni hali: Evli

Telefon: 0530 148 29 41

e-posta: Nergzgocun@gmail.com

Eğitim Derecesi Okul/Program Mezuniyet yılı:

Yüksek lisans Toros Üniversitesi, Devam Ediyor

Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Lisans: Yakınoğu Üniversitesi KIBRIS.

Lise: Batman Fatih Lisesi

İş Deneyimi, Yıl Çalıştığı Yer Görev: Mardin / psikolog, Şırnak/ Silopi / psikolog

ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK
YAPICI MADDELERİ KULLANIM
YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK
YAPICI MADDELERE YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Yazar Nergiz Ant

Gönderim Tarihi: 22-Mar-2018 02:28PM (UTC+0200)

Gönderim Numarası: 934386558

Dosya adı: nergiz_ant.docx (148.72K)

Kelime sayısı: 16368

Karakter sayısı: 114395

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih:/...../.....

Tezin Başlığı: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİ KULLANIM YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

- a) Giriş,
- b) Ana bölümler ve
- c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 46 sayfalık kısmına ilişkin, 22/03/2018 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 19 'dır.

Uygulanan filtrelemeler: (Hangi filtreleme uygulandı ise ilgili kutucuk işaretlenmelidir.)

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %10,

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

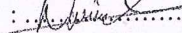
Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanımla birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı

: Nergiz ANT

İmzası

:

Tarih: 16/04/2018

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz tezi Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE

İmzası

:

Tarih: 16/04/2018

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (... sayfa)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİ KULLANIM YAYGINLIĞI VE BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ORJİNALLIK RAPORU

% **19**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **14**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **10**

YAYINLAR

% **11**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	sbed.mku.edu.tr İnternet Kaynağı	%7
2	Submitted to Toros Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%5
3	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%2
4	bagimlilik.org.tr İnternet Kaynağı	%1
5	cadempsikoloji.com İnternet Kaynağı	%1
6	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	%1
7	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
8	www.academia.edu İnternet Kaynağı	%1
9	www.narkotik.pol.tr İnternet Kaynağı	%1

Alıntıları Çıkart

Rapor

Eşleşmeleri Çıkart

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

uzersite